

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ШОСТКИНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
СУМСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
КАФЕДРА СИСТЕМОТЕХНІКИ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему:

*«Система управління технологічного процесу приготування
нітраційної кислотної суміші»*

Керівник роботи

А.Г. Серяков

Виконав:

студент групи СУ-61Ш

А.А. Колотуша

Шостка – 2020

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ І ПОЗНАЧЕНЬ

АСУ ТП-автоматизована система управління технологічним процесом.

ПЧ-перетворювач частоти.

ОУ-об'єкт управління.

ОР-об'єктом регулювання.

ПЛК-програмований логічний контролер.

ТП-технологічний процес.

ПК-персональний комп'ютер.

SCADA-система (аббр. від англ. Supervisory Control And Data Acquisition) - система диспетчерського управління та збору даних.

НКС-нітраційна кислотна суміш.

ТЕП-техніко-економічні показники.

					СУЗ-51Ш 6.151.00.01.06.ПЗ	Лист
						6
Изм.	Лист	№ докум.	Подпись	Дата		

ВВЕДЕННЯ

Обмежені можливості людського організму (втома, недостатня швидкість реакції на зміну навколишнього оточення і велика кількість інформації, яка одночасно надходить, суб'єкт-ність в оцінці обстановки і т. д.) є перешкодою для подальшої інтенсифікації виробництва. Настає новий етап машинного виробництва, коли людина звільняється від безпосередньої участі у виробництві, а функції управління технологічними і виробничими процесами передаються автоматичним пристроям. Автоматизація виробництва - оснащення підприємства технічними засобами, які дозволяють одночасно виконувати роботу на всіх виробничих етапах, від приготування сировини до контролю і перевірки готових виробів. Автоматизація може бути проведена повна, комплексна чи часткова, коли людська праця тісно взаємопов'язані з машинами.

Повна автоматизація передбачає впровадження технічного обладнання та автоматичні системи управління, здатний повністю здійснювати і контролювати всі процеси виробництва на підприємство без участі людей. Доцільний даний метод для стабільних, великих заводів, на яких є чітко налагоджений, незмінний механізм виконання послідовних операцій, або ж для роботи в шкідливих для людини умовах.

Комплексна автоматизація проводиться в межах заводу, цеху чи іншого структурного підрозділу і охоплює всі виробничі етапи, залишаючи людині лише організацію роботи і контроль над технікою.

Часткова автоматизація, як правило, здійснюється без зупинки основних виробничих потужностей, тому що являє собою заміну дрібних технічних одиниць, що виконують однотипні нескладні операції.

Правильно і ефективно проведена промислова автоматизація дозволяє вирішити такі завдання:

- підвищити рівень безпеки;
- поліпшити якість продукції, що випускається;
- підвищити продуктивність праці;
- зробити роботу підприємства більш ефективною.

					СУЗ-51Ш 6.151.00.01.06.ПЗ	Лист
						7
Изм.	Лист	№ докум.	Подпись	Дата		

Автоматизація технологічних процесів і виробництв дозволяє заощадити багато часу на контролі виробництва. Завдяки цьому роботу людини можна перемістити в сторону аналітичної діяльності та на обслуговування автоматичних систем.

У хімічній промисловості питанням автоматизації приділяється особлива увага. Це пояснюється складністю і великою швидкістю протікання технологічних процесів, високою чутливістю їх до порушення режиму, шкідливістю умов роботи, вибухо- і пожежонебезпекою речовин, що переробляються.

Завданням цієї роботи є вирішення питань пов'язаних з покращенням існуючої системи керування. Модернізація процесу здійснюватиметься з урахуванням специфічних властивостей технології виробництва нітробензолу, необхідності спрощення керування, збільшення стійкості процесів до зовнішніх збурень. Робота виконується на підставі завдання кафедри системотехніки та інформаційних технологій Шосткинського інституту СумДУ.

1 КОНСТРУКТИВНО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ОБ'ЄКТА УПРАВЛІННЯ

1.1 Опис технологічного процесу

Приготування нітраційної кислотної суміші є однією з основних операцій виготовлення нітробензолу (рис. 1.1)

Нітраційна кислотна суміш (НКС) готується з концентрованої азотної, сірчаної кислоти та води у вигляді конденсату або звичайної питної. Для нітрування бензолу використовують НКС складу:

- сірчана кислота-58-60%;
- азотна кислота-30-32%;
- вода-8-10%.

Приготування нітраційної кислотної суміші здійснюється в реакторі зі змішувачем та сорочкою для охолодження.

«У реактор з ємності для сірчаної кислоти закачують розрахований обсяг концентрованої кислоти (витрата дорівнює 4 м³/год), потім з ємності для азотної кислоти подають концентровану азотну кислоту (витрата дорівнює 2 м³/год), після цього з резервуара в реактор перекачують воду до досягнення рівня 1,35 м.потім включають мішалку і подають холодну воду в сорочку реактора під тиском 0,3 МПа.» [1]

НКС перемішують 30-40 хвилин.

Подачу кислот здійснюють таким чином, щоб температура в реакторі була в межах 15-20°C.

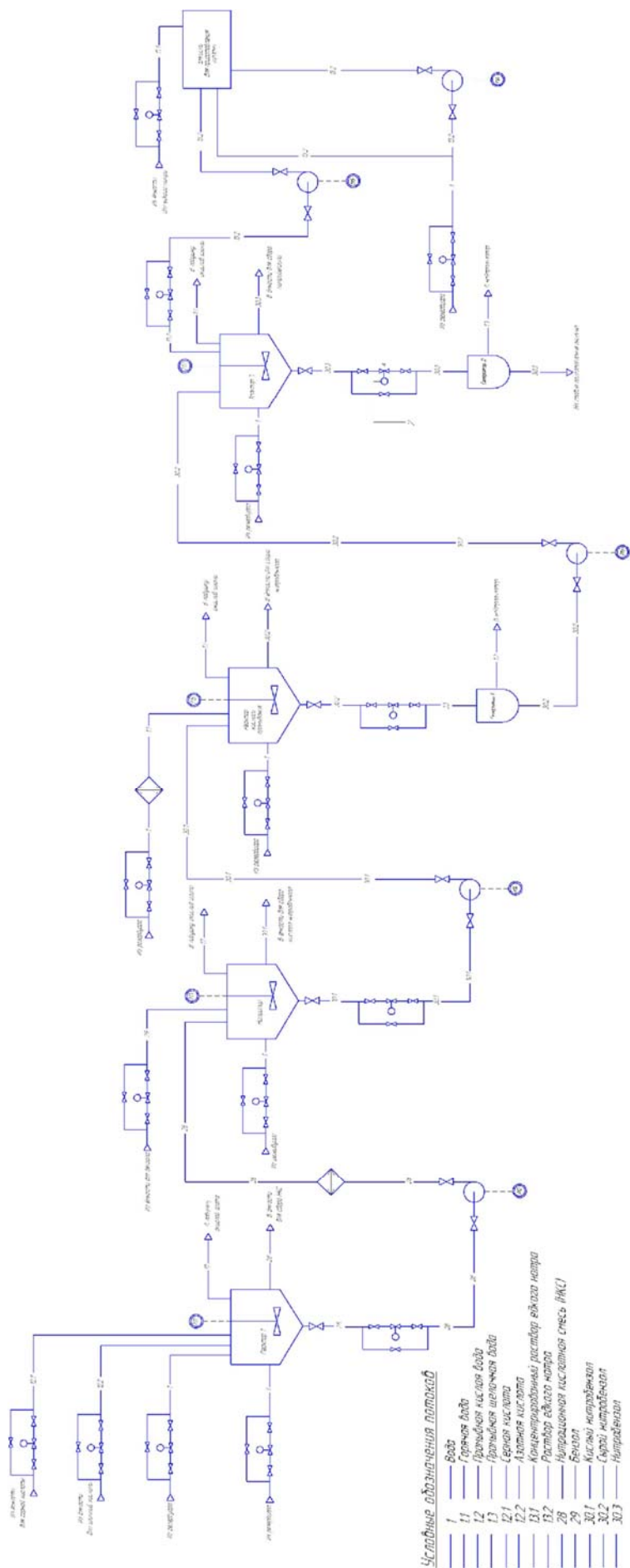

Рисунок 1.1 – Технологічна схема виробництва нітробензолу

Кондиційний НКС з реактора подають насосом через теплообмінник в нітратор для операції нітрування. Температура НКС на виході з теплообмінника повинна бути в межах 45-50°C.

Після закачування НКС в нітратор подається бензол з ємності для бензолу.

Після заповнення ємності включається електродвигун змішувача, при цьому відкривається клапан на лінії подачі води в сорочку нітратора під тиском 0,28 МПа. НКС і бензол перемішують протягом 100-120 хвилин. Подачу компонентів в нітратор і холодної води в сорочку нітратора здійснюють таким чином, щоб температура в нітраторі була в межах 15-20 ° С.

Нітробензол з нітратора надходить на стадію кислого промивання.

Для відділення мінеральних кислот з кислого нітробензолу, його промивають окропом.

У реактор кислого промивання подають воду, попередньо підігріту в теплообміннику до 35-40°C. при досягненні заданого рівня (2 м) в реакторі кислого промивання автоматично закривається клапан на лінії наповнення і подача води припиняється. Потім з нітратора відцентровим насосом в реактор кислого промивання подається кислий нітробензол. Змішувач перемішує масу при температурі 35-40°C протягом 30 хвилин. Необхідна температура підтримується автоматично подачею гарячої води в сорочку реактора кислого промивання під тиском 0,3 МПа. Далі суміш самопливом надходить в сепаратор 1, де нітробензол відділяється від промивної кислої води. Сирий нітробензол з сепаратора 1 надходить на стадію лужного промивання за допомогою їдкого натру.

Приготування 2-5% розчину їдкого натру здійснюють шляхом розведення 43-45% розчину до 2-5% в ємності для приготування лугу. Концентрований розчин лугу надходить в ємність для концентрованого лугу. При досягненні рівня 0,8 м в ємності, закривається клапан на лінії наповнення і, подача розчину припиняється. У ємність для приготування лугу з мережі додають розраховану кількість води.

З ємності для приготування лугу відцентровим насосом закачують ро-

					СУЗ-51Ш 6.151.00.01.06.ПЗ	Лист
						11
Изм.	Лист	№ докум.	Подпись	Дата		

зрахункову кількість розчину їдкого натру в реактор лужного промивання. Кількість розчину лугу залежить від загальної кислотності нітробензолу. Сирий нітробензол з сепаратора 1 відцентровим насосом перекачується в реактор лужного промивання, при досягненні задано-го рівня (1,5 м) закривається клапан на лінії наповнення і подачі сирого нітробензолу припиняється. Чи включається мішалка і перемішує масу при температурі 35-40°C півгодини. Необхідна температура підтримується подачею гарячої води в сорочку реактора лужного промивання під тиском 0,31 МПа (модуль приблизно ра-вен 1: 2 при використанні 3% розчину їдкого натру). Далі суміш самопливом надходить в сепаратор 2, де нітробензол відділяється від промивної лужної води. Промитий нітробензол з сепаратора 2 надходить на стадію виготовлення аніліну.

1.2 Схема інформаційно-матеріальних потоків

На підставі ТП складемо схему руху матеріальних потоків, яка представлена на малюнку 1.2.

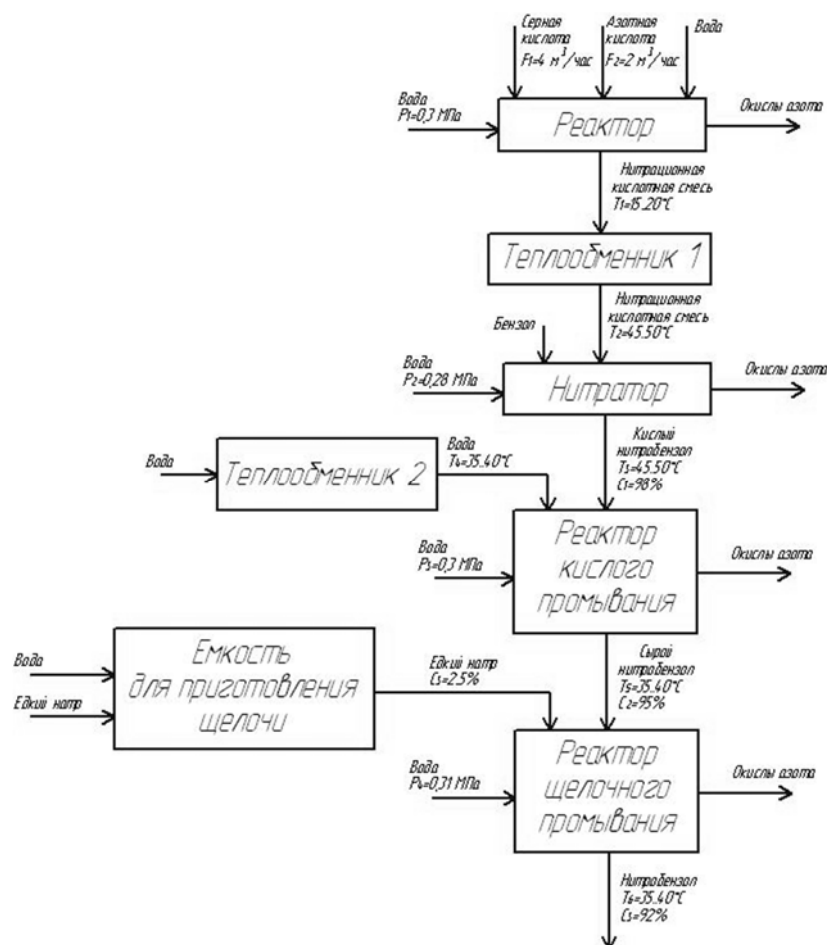

Рисунок 1.2 – Схема інформаційно-матеріальних потоків технологічного процесу виробництва нітробензолу

					СУЗ-51Ш 6.151.00.01.06.ПЗ	Лист
						12
Изм.	Лист	№ докум.	Подпись	Дата		

На основі схеми руху матеріальних потоків визначимо параметри для сигналізації, контролю та управління, які зведемо в таблицю 1.1.

Таблиця 1.1 - Перелік параметрів сигналізації, контролю та управління

Параметр	Точка технологічного процесу	Функція	Діапазон вимірюваної величини	Допустима похибка вимірювань
Температура	Реактор	Контроль, управління, сигналізація	15...20 °C	1%
Температура	Нітратор	Контроль, управління, сигналізація	45...50 °C	1%
Температура	Реактор кислого промивання	Контроль, управління, сигналізація	35...40 °C	2%
Температура	Реактор лужного промивання	Контроль, управління, сигналізація	35...40 °C	1%
Температура	Трубопровід подачі НКС в нітратор	Контроль, сигналізація	45...50 °C	2%

Параметр	Точка технологічного процесу	Функція	Діапазон вимірюваної величини	Допустима похибка вимірювань
Температура	Трубопровід подачі води в реактор кислого промивання	Контроль, сигналізація	35...40 °C	1%
Тиск	Трубопровід подачі води в сорочку реактора	Контроль, сигналізація	0,3 МПа	2%
Тиск	Трубопровід подачі води в сорочку нітратор	Контроль, сигналізація	0,28 МПа	1%
Тиск	Трубопровід подачі води в сорочку реактора кислого Промивання	Контроль, сигналізація	0,3 МПа	1%
Тиск	Трубопровід подачі води в сорочку реактора лужного Промивання	Контроль, сигналізація	0,31 МПа	2%

Параметр	Точка технологічного процесу	Функція	Діапазон вимірюваної величини	Допустима похибка вимірювань
Рівень	Реактор	Контроль, управління, сигналізація	1,35 м	1%
Рівень	Нітратор	Контроль, управління, сигналізація	1,2 м	2%
Рівень	Реактор лужного Промивання	Контроль, управління, сигналізація	1,5 м	2%
Рівень	Ємність для приготування лугу	Контроль, управління, сигналізація	0,8 м	2%
Розхід	Трубопровід подачі сірчаної кислоти в реактор	Контроль, управління, сигналізація	4 м³/год	1%
Розхід	Трубопровід подачі азотної кислоти в реактор	Контроль, управління, сигналізація	2 м³/год	1%
Концентрація	Трубопровід подачі кислого нітробензолу в реактор кислого промивання	Контроль, управління, сигналізація	98%	2%

Параметр	Точка технологічного процесу	Функція	Діапазон вимірюва ної вели- чини	Допустима похибка вимірювань
Концен- трація	Трубопровід подачі <u>сирого нітробензо-</u> лу в реактор луж- ного Промивання	Контроль, управління, сигналізація	95%	2%
Концен- трація	Трубопровід подачі нітробензолу <u>на</u> стадію приготу- вання аніліну	Контроль, управління, сигналізація	92%	2%
Концен- трація	Трубопровід цир- куляції розчину їдкого натру	Контроль, управління, сигналізація	2...5%	1%

2 ВИБІР КАНАЛІВ УПРАВЛІННЯ, СИГНАЛІЗАЦІЇ ТА БЛОКУВАННЯ

Після аналізу схеми руху матеріальних потоків були визначені такі точки управління, контролю та сигналізації:

2.1 Температура в трубопроводі подачі НКС в нітратор

Для вимірювання температури при постачанні НКС в нітратор служить датчик температури ТЕ. Сигналізація аварійних ситуацій здійснюється лампою НЛ та дзвінком НА, вид аварійної ситуації фіксується на панелі оператора (рис. 2.1).

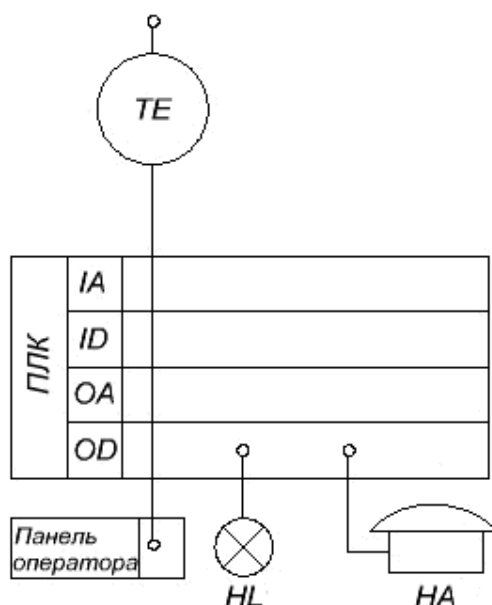

Рисунок 2.1 - Схема контролю температури в трубопроводі подачі НКС в нітратор

Ця схема може бути використана для контролю температури в трубопроводі постачання води в реактор кислого промивання.

2.2 Тиск в трубопроводі подачі води в сорочку реактора

Для виміру тиску в трубопроводі подстачання води в сорочку реактора служить датчик тиску РЕ. Сигналізація аварійних ситуацій здійснюється лампою НЛ та дзвінком НА, вид аварійної ситуації фіксується на панелі оператора (рис. 2.2).

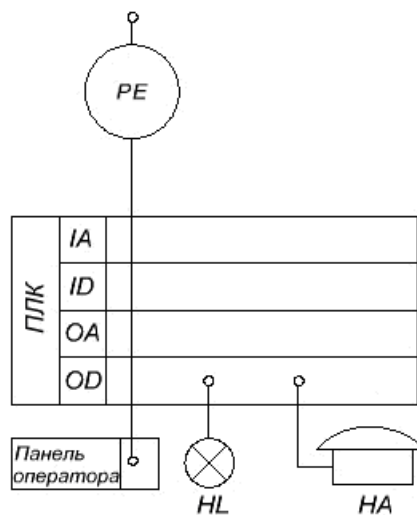

Рисунок 2.2 - Схема контролю тиску в трубопроводі подачі води в сорочку реактора

Ця схема може бути використана для контролю тиску в трубопроводах постачання води в сорочки нітратора, реактора кислого та лужного промивання.

2.3 Температура в реакторі

Температура в реакторі регулюється шляхом подачі холодної води в його сорочку.

Для вимірювання температури в реакторі служить датчик температури ТЕ.

На вході трубопроводу постачання води в сорочку реактора розташована запірно-регулююча арматура, яка регулює розхід води. Сигналізація аварійних ситуацій здійснюється лампою HL і дзвінком HA, вид аварійної ситуації фіксується на панелі оператора (рис. 2.3).

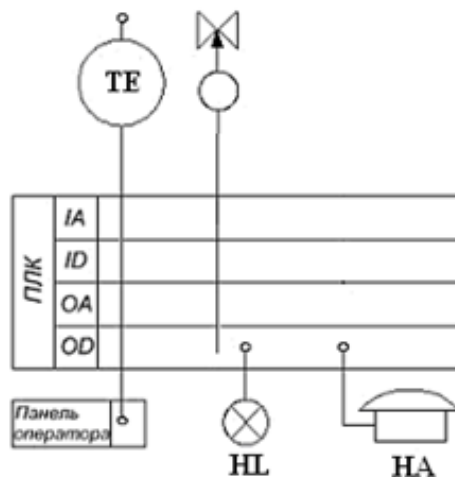

Рисунок 2.3 - Схема управління температурою в реакторі

Ця схема може бути використана для керування температурою в нітраторі, реакторі кислого та лужного промивання.

2.4 Рівень в реакторі

Рівень в реакторі регулюється шляхом подачі води в нього.

Для вимірювання рівня в реакторі служить рівнемір LE. На вході трубопроводу постачання води в реактор розташована запірно-регулююча арматура, яка регулює розхід води. Сигналізація аварійних ситуацій здійснюється лампою HL і дзвінком HA, від аварійної ситуації фіксується на панелі оператора (рис. 2.4).

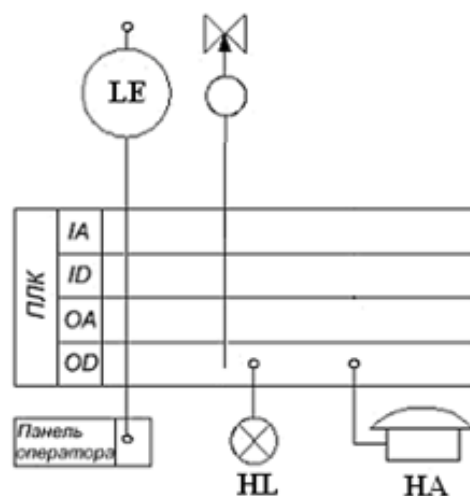

Рисунок 2.4 - Схема управління рівнем в реакторі

Ця схема може бути використана для керування рівнем в нітраторі, реакторі кислого та лужного промивання і ємності для приготування лугу.

2.5 Витрата в трубопроводі подачі сірчаної кислоти в реактор

Для вимірювання витрати сірчаної кислоти в трубопроводі подачі її в реактор служить датчик різниці - витратомір FT. На вході трубопроводу подачі сірчаної кислоти в реактор розташована запірно-регулююча арматура, яка регулює розхід кислоти. Сигналізація аварійних ситуацій здійснюється лампою HL і дзвінком НА, вид аварійної ситуації фіксується на панелі оператора (рис. 2.5).

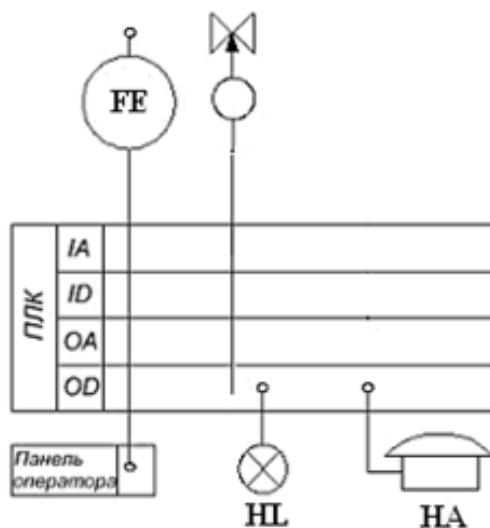

Рисунок 2.5 - Схема управління витратою сірчаної кислоти в трубопроводі подачі її в реактор

Ця схема може бути використана для керування витратою азотної кислоти в трубопроводі подачі її в реактор.

На основі локальних контурів була побудована ФСА процесу (СУЗ-51Ш 6.151.00.05. .A2).

3 ВИБІР СУЧАСНИХ ЗАСОБІВ АВТОМАТИЗАЦІЇ, РОЗРОБКА СИСТЕМИ СИГНАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАХИСТУ ТА АЛГОРИТМІВ УПРАВЛІННЯ

Взявши до уваги особливості ТП проготування нітраційної кислотної суміші, топологію об'єкту та розподіл функціональних елементів ТП по виробництву, вибираємо 2-х рівневу систему управління. Принципово важливими критеріями вибору засобів автоматизації виступають їх точність (вищий пріоритет), надійність і захищеність. Для запобігання колізій в протоколі RS-485 на об'єкті слід намагатися використовувати засоби автоматизації, що випускаються одним виробником.

3.1 Нижній рівень автоматизованої системи управління технологічним процесом

Нижній рівень повинен вирішувати завдання збору інформації з датчиків, контроль їх працезданості та ліній зв'язку, контроль параметрів і сигналізація про відхилення їх за допустимі технологічні межі, а також передає їх в АСУ верхнього рівня.

3.1.1 Вибір датчиків

3.1.1.1 Датчики температури

Регулювання температури в даному технологічному процесі проводиться в реакторі, нітраторі, реакторі кислої та лужної промивки, а також контроль в трубопроводах подачі НКС в нітратор та води в реактор кислого промивання. Використаємо термо-перетворювачі опору ДТС, бо діапазон вимірюваних температур майже однаковий

Порівняємо характеристики термоперетворювачів в таблиці 3.1.

Изм.	Лист	№ докум.	Подпись	Дата

Таблица 3.1 - Основні технічні характеристики термоперетворювачів опору ДТС

Найменування	Тип	Номинальна статична характеристика	Клас допуску	Вбудований перетворювач нормуючий (НП) в 4...20 мА	Діапазон вимірюваних температур	Вартість, грн
Овен ДТС	XX4	50М	А;	-	-50...150 ⁰ С	1217,15
		100М	В;			
		50П	С		-50...250 ⁰ С	1546,17
		100П Pt100		-		
Овен ДТС	XX5	50М	А;	+	-50...180 ⁰ С	1327,85
		100М	В;			
		50П	С		-50...500 ⁰ С	1568,92
		100П Pt100		-		

Для виміру температури більше всього підходить термоперетворювач опору типу XX5, бо він має достатній робочий діапазон, гарну точність, а також вбудований нормуючий перетворювач.

Для виміру температури обираємо термоперетворювач опору марки ОВЕН ДТС055-50М В3 60/1 Ех-Т6.

«Даний термометр опору мідний 50 М, модель 055, клас допуску В, з трьохпровідною схемою з'єднань, довжина монтажною частини 60 мм, Довжина кабельного виведення 1 м, у вибухозахищеному виконанні, Температурний клас Т6 (температура контрольованого середовища до 80 °С).»[6]

Зовнішній вигляд обраного датчика температури представлений на рисунку 3.1.

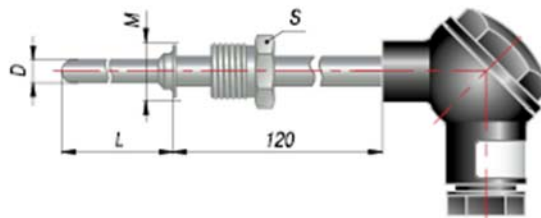

Рисунок 3.1 – Датчик температури ОВЕН ДТСО55-50М В3 60/1 Ex-T6

3.1.1.2 Датчик тиску

В даному технологічному процесі контроль тиску проводиться в трубопроводах подачі води до сорочки реактора, нітратора, реактора кислого та лужного промивання. Будемо обирати датчик (перетворювач) тиску, бо діапазон вимірюваного тиску невеликий. Для виміру тиску оберемо між датчиком ОВЕН ПД100-ДИО 4-111-1 та Сапфір 22м з верхньою межею вимірювання 0,4 МПа. Порівняємо їх характеристики в табл. 3.2.

Таблиця 3.2 - Основні технічні характеристики датчиків (перетворювачів) тиску

Найменування	ОВЕН ПД100-ДИО,4-111-1	Сапфир-22М
Основна наведена похибка	1 % ВПИ	± 0,5
Вихідний сигнал	4...20 мА	4 - 20/ 20 - 4; 0 - 5/5 - 0; 0 - 20/20 - 0
Найменування	ОВЕН ПД100-ДИО,4-111-1	Сапфир-22М
Ступінь захисту корпусу	IP65	IP 65
Штуцер для підключення	M20x1,5 манометричний	-
Вартість, грн	3706,77	4776,34

Порівнявши технічні характеристики датчиків ОВЕН ПД100- ДІО 4-111-1 та сапфір 22 М, робимо висновок - ці датчики підходять. Не дивлячи на те, що датчик Сапфір 22М, має меншу похибку, віддаємо перевагу датчику ПД100-ДІО 4-111-1, бо у нього достатня для даного виміру точність, та набагато менша вартість-тому обираємо датчик тиску ОВЕН ПД100- ДІО 4-111-1.

Зовнішній вигляд обраного датчика тиску представлений на малюнку 3.2.

Рисунок 3.2 – Датчик тиску ОВЕН ПД100- ДІО 4-111-1

3.1.1.3 Датчик рівня

В даному технологічному процесі рівень регулюється в реакторі, нітраторі, реакторі кислого та лужного промивання та ємкості для приготування лугу.

Для виміру рівня обиратимемо один з наступних датчиків:

а) Датчик гідростатичного тиску САПФИР- 22- ДГ

Датчик Сапфір- 22- ДГ використовують в АСУ ТП для виміру гідростатичного тиску газу, пари, палива, води, та різних рідин. Це дозволяє контролювати розхід та рівень цих середовищ, а також безперервну передачу вимірюваних значень (у вигляді вихідного струмового сигналу) на апаратуру реєстрації даних або виконавчі механізми.

Основні характеристики датчика наведені в таблиці 3.3.

б) Перетворювач гідростатичного тиску ОВЕН ПД100- ДГ

Датчик ОВЕН ПД100- ДГ являє собою перетворювач гідростатичного тиску з вимірювальною мембраною із нержавіючої сталі та вбудованим гідрометричним кабелем.

«Дана модель характеризується можливістю роботи всередині рідини. Для зв'язку сенсора з атмосферою в кабелі присутній капіляр. Знімний захисний ковпачок оберігає вимірювальну мембрану (відкритий сенсор) від механічних пошкоджень.»[6]

Основні характеристики датчика наведені в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 - Зведена таблиця характеристик датчиків рівнів

Назва датчика	Функціональні особливості	Діапазон вимірювання	Основна похибка	Вихідний сигнал	Вартість, грн
САПФИР-22-ДГ-2540	Датчик гідростатичного тиску	63 кПа	0,25 %	0-5 мА, 4-20 мА	8736,66
ОВЕН ПД100-ДГ0,06-137-0,5.6	Перетворювач гідростатичного тиску	0,06 МПа	0,5 %	4-20 мА	8215,88

Після порівняння технічних характеристик цих датчиків, а також їх ціну робимо висновок та зупиняємо свій вибір на перетворювачі гідростатичного тиску ОВЕН ПД100- ДГ0,06-137-0, 5.6, бо у нього невелика величина похибки, якої нам достатньо.

Зовнішній вигляд датчика рівня представлений на малюнку 3.3.

Рисунок 3.3 – Перетворювач гідростатичного тиску ОВЕН ПД100-ДГ0,06-137-0,5.6

Будемо робити виміри в агресивному середовищі, тому для захисту внутрішніх поверхонь датчика, потрібно встановити розділову посудину чи мембрану.

Тому будемо використовувати РМ 5319 (рис. 3.4), основні параметри якого вказані в таблиці 3.4.

Роздільники призначені для запобігання внутрішньої порожнини чутливих елементів вимірювальних пристроїв (манометрів і перетворювачів тиску) від попадання в неї середовищ, агресивних, гарячих, кристалізуються, несучих зважені тверді частинки. При необхідності, сторона мембрани роздільника, що стикається з агресивною вимірюваною середовищем, може бути захищена фторопластом.. Роздільники випускаються по ТУ 25-05. 2343-78.

Рисунок 3.4 – Роздільник мембранний РМ 5319

Таблиця 3.4 - Основні технічні характеристики РМ 5319

Верхні межі вимірювань вимірювальних пристроїв, що комплектуються роздільниками, МПа (кгс/см ²)	0,025-2,5 (0,25-25)
Обсяги, що заповнюються розділовою рідиною вимірювальних пристроїв, що комплектуються роздільниками, см ³	40
Маса роздільників <u>не більше</u> , кг	3
Вартість, грн	3400

3.1.1.4 Датчики витрати

В даному ТП проводиться регулювання розходу сірчаної та азотної кислот в трубопроводах подачі їх в реактор. Можемо застосувати один тип датчика, бо діапазон у точках виміру витрат майже однаковий. Оберемо один з наступних датчиків:

а) Датчик різниці тиску САПФИР- 22- ДД

Перетворювач різниці тиску Сапфір- 22- ДД призначений для постійного перетворення значення тиску в уніфікований вихідний сигнал(струмовий). Також цей датчик може бути застосований для виміру витрати перетворюючи різницю тиску в уніфікований вихідний сигнал(за квадратичним законом).

Основні характеристики датчика наведені в таблиці 3.5.

б) Перетворювач диференціального тиску ОВЕН ПД 200

Перетворювач даної моделі призначений для виміру різниці тиску або рівня рідин в ємкостях під тиском в системах автоматичного регулювання і

управління в промисловості та ЖКГ(газорозподільних системах, , об'єктах енергетики, парогенеруючих об'єктах, вентиляційних системах і т. п.)

Основні характеристики датчика наведені в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 - Основні технічні характеристики датчиків різності тиску

Назва датчика	Функціональні особливості	Діапазон вимірювань	Основна похибка	Вихід- ної сиг- нал	Вартість, грн
САПФИР-22- ДД-2440	Датчик різниці (перепаду) тисків	63 кПа	0,15 %	0-5 мА, 4-20 мА	23932,23
ОВЕН ПД200- ДД0,04-155- 0,25-2-Н	Перетворювач диференціально- го тиску	0,04 МПа	1 %	4-20 мА	23244,51

Взявши до уваги принцип дії датчиків та порівнявши характеристики і ціни робимо висновок, що датчик диференціального тиску ОВЕН ПД200-ДД0,04-155-0,25-2-Н підходить краще, бо має достатню для даних вимірювань точність, але меншу вартість. Отже обираємо датчик тиску від фірми ОВЕН

Зовнішній вигляд датчика представлений на рисунку 3.5.

Рисунок 3.5 – Перетворювач диференціального тиску ОВЕН ПД200-ДД0,04-155-0,25-2-Н

В якості звужувача використовуємо безкамерну діафрагму ДБС-0.6-50б, технічні характеристики якої наведені в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6 – Основні технічні характеристики діафрагми безкамерної ДБС-0.6-50б

Найменування	Позначення	Умовний тиск P_u , МПа	Умовні проходи D_u , мм	Матеріал	Умове позначення	Вартість, грн
Діафрагма безкамерна	ДБС	0,6	50	Сталь 12Х18Н10Т ГОСТ 5632	Б	3150

Зовнішній вигляд діафрагми представлений на малюнку 3.6.

Рисунок 3.6 – Діафрагма безкамерна ДБС-0,6-50-Б

Так як вимірювана середовище є агресивною, в якості роздільника мембранного також використовуємо РМ 5319.

3.1.2 Виконавчі механізми

Для управління параметрами, що вимірюємо потрібно обрати виконавчі механізми.

В якості виконавчих механізмів можуть бути використані:

а) Механізм виконавчий пневматичний МІП-320

Призначений для переміщення регулюючих та запірно-регулюючих органів в системах автоматичного і дистанційного керування.

Основні характеристики виконавчого механізму наведені в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7 – Основні характеристики МІП-320

Тип	МІП-320
Робоче середовище	Стиснуте повітря
Умовний хід (типорозмір), мм	100, 200, 320, 400
Тиск живлення	от 0,4...1 МПа
Вхідний сигнал	0,02...0,1 МПа

б) Регулюючий поршневий пневмоклапан Burkert 2300 (рис. 3.8)

Пневмоклапан Burkert 2300 призначений для точного регулювання рідин та сипучих матеріалів в трубопроводах(переріз 13-50 мм. Пневмоклапан поставляється з різними видами приєднання. Клапан має чудові регулюючі характеристики. Відмінна особливість Burkert 2300 – це пневмопривід з нержавіючої сталі. Ущільнення з матеріалів: сталь-сталь або PTFE-сталь. Температура робочого середовища:-10-+180⁰С.

Рисунок 3.8 – Пневмоклапан Burkert 2300

Ціна пневмоклапана – 67516,31 грн.

					СУЗ-51Ш 6.151.00.01.06.ПЗ	Лист
						30
Изм.	Лист	№ докум.	Подпись	Дата		

Обираємо пневмоклапан Burkert 2300, бо він зручний у використанні.

Для обраного пневмоклапана використовуємо електропневматичний позиціонер Burkert8696.

Цифровий електропневматичний позиціонер Burkert8696 (рис. 3.9) був розроблений для регулюючих пневмоклапанів Burkert23xx/2103. Burkert 8696 вироблений з нержавіючої сталі та полісульфону. Він не має індикації. Напруга живлення 24В DC, вхідний сигнал 4-20мА або 0-10В.

Рисунок 3.9 – Електропневматичний позиціонер Burkert8696

Ціна позиціонера – 30916,67 грн.

3.2 Верхній рівень автоматизованої системи управління технологічним процесом (АСУ ТП)

Верхній рівень АСУТП виконує функцію двосторонньої взаємодії з оператором(відображення, накопичення та аналіз даних).

Основна задача вибору технічних засобів- це перевірка сполучення каналів управління контролера з приводами.

Сформуємо вимоги до портів контролера, на основі відомих даних (табл. 3.8).

Таблиця 3.8 – Вхідні та вихідні сигнали

Сигнали	Кількість сигналів
Аналогові вхідні	21
Дискретні вхідні	5
Аналогові вихідні	7
Дискретні вихідні	22

3.2.1 Вибір контролера

Для реалізації управління даним ТП необхідний контролер з модулями розширення.

В якості контролера можуть бути використані:

а) Програмований логічний контролер ОВЕН ПЛК 160-24 А М

Цей контролер застосовується для створення СУ малими і середніми об'єктами.

Побудова системи управління і диспетчеризації на ОВЕН ПЛК виконується як за допомогою дротових засобів (Ethernet, RS-232, RS-485), так і бездротових (радіо, GSM, ADSL модеми).

Обчислювальні ресурси ОВЕН ПЛК 160

Без операційної системи контролер має значні ресурси для обчислення:

- процесор RISC архітектури ARM9 (180мгц) від компанії Atmel;
- оперативна пам'ять у розмірі-8МБ;
- розмір Flash пам'яті(постійна пам'ять) -4МБ;
- розмірпам'яті для зберігання змінних- 16кб.

Зовнішній вигляд контролеру представлений на малюнку 3.10.

Рисунок 3.10 – ОВЕН ПЛК 160-24 А М

Електричні параметри

- Два варіанти живлення для кожного контролера:
- змінний струм: (90-265)В, (47...63) Гц;
- постійний струм: (18-29) в.
- Невелика споживана потужність до 10Вт.
- Дискретні входи-16
- Дискретні виходи-12
- Аналогові входи-8
- Аналогові виходи-4
- Всі дискретні входи контролера вимірюють сигнал 24В.
- Тип сигналу може бути як pnp, так і р-n-р.
- Дискретні виходи типу: Р-реле.

Аналогові входи, для підключення універсальних датчиків струму або напруги. Дискретні виходи контролерів можуть бути настроєні на видачу ШИМ сигналу, або генератора з високою точністю.

Ціна ПЛК – 20105,36 грн.

б) Програмований логічний контролер SIMATIC S7 1200

«Програмований контролер SIMATIC S7 - 1200 виробництва SIEMENS – це базовий контролер для вирішення самих різних завдань Автоматизації малого і середнього рівня. Цей контролер має модульну конструкцію і універсальне призначення. Він здатний працювати в реальному масштабі часу, може використовуватися для побудови відносно простих вузлів локальної автоматики або вузлів ком-плексних систем автоматичного управління, що підтримують інтенсивний комунікаційний обмін даними через мережі Industrial Ethernet/PROFINET, а також PtP (Point-to-Point) з'єднання.

Програмований контролер S7 - 1200 має компактні пластикові корпуси зі ступенем захисту IP20, може монтуватися на стандартну 35 мм профільну шину DIN або на монтажну плату і працює в діапазоні температур від 0 до +50 °С. Він здатні обслуговувати 24 дискретних і 12 аналогових канали введення-виведення.»[7]

Центральний процесор

Має високу продуктивність і забезпечує підтримку широкого набору функцій:

- Програмування на мовах LAD (Ladder Diagram), FBD (Function Block Diagram) і SCL (Structured Control Language).
- Висока швидкодія, час виконання логічної операції не перевищує 0.1 мкс.
- Вбудована завантажувана пам'ять об'ємом до 4 Мбайт, розширювана кар-тій пам'яті ємністю до 4 Гбайт.
- Робоча пам'ять ємністю до 150 Кбайт.
- Енергонезалежна пам'ять ємністю 10 Кбайт для необслуговуваного збереження даних при перебоях в харчуванні контролера.
- Вбудовані дискретні входи універсального призначення, що дозволяють вводити потенційні або імпульсні сигнали.
- Вбудовані апаратні Годинники реального часу з запасом ходу при перебоях в харчуванні 20 днів.
- Вбудовані швидкісні лічильники з частотою проходження вхідних сигналів до 1 МГц.

- Вбудовані імпульсні виходи з частотою проходження імпульсів до 1 МГц (тільки в CPU з транзисторними виходами).
  - Підтримка функцій під регулювання.
  - Підтримка функцій управління переміщенням відповідно до вимог стандарту PLCopen.
  - Підтримка функцій оновлення операційної системи.
  - Вбудований WEB-сервер, що дозволяє виконувати Дистанційну діагностику програмованих контролерів з використанням стандартно-го Web браузера.
  - Парольний захист програми Користувача.
  - Комунікаційні модулі CM 12xx і CP 12xx для підключення контролера до мережі Industrial Ethernet, PROFIBUS DP, обміну даними через послідовні канали зв'язку, мобільну мережу GSM, канали зв'язку Si-стем телеуправління.
- Зовнішній вигляд ПЛК представлений на малюнку 3.11.

Рисунок 3.11 –ПЛК SIMATIC S7-1200

Ціна ПЛК – 22906,36 грн.

Вищевказані ПЛК однаково добре розв'язують поставлені завдання, але на нижньому рівні АСУ були обрані переважно датчики від ОВЕН, тому для мінімізування колізій по протоколу RS-485, ми обираємо ОВЕН ПЛК 160.

В обраному контролері недостатньо «рідних» аналогових та дискретних входів-виходів, отже є необхідність використання додаткових модулів аналогового введення та виведення модулю виведення дискретних сигналів. Також необхідно підключили панель оператора та блок живлення.

Изм.	Лист	№ докум.	Подпись	Дата

3.2.2 Модуль аналогового введення ОВЕН МВ110-220 8АС

«Прилад призначений для перетворення вимірюваних аналогових сигналів в цифровий код і передачі результатів вимірювання в мережу RS-485. Призначається для побудови автоматизованих систем збору даних у різних галузях промисловості, сільського та комунального господарства, на транспорті.

Аналогові входи приладу можуть працювати в наступних режимах:

вимірювання струму в діапазоні від 4 до 20 мА;

вимірювання струму в діапазоні від 0 до 20 мА;

вимірювання струму в діапазоні від 0 до 5 мА;

вимірювання напруги в діапазоні від 0 до 10 В.

Прилад працює в мережі RS-485 по протоколах ОВЕН, ModBus-RTU, ModBus-ASCII, DCON. Прилад має наступні групи гальванічно ізольованих ланцюгів:

ланцюги живлення приладу;

ланцюги інтерфейсу RS-485;

ланцюги виходу вбудованого джерела постійної напруги 24 В.

Електрична міцність ізоляції всіх груп ланцюгів, виключаючи групу ланцюгів харчування, відносно один одного - 750 В, щодо групи ланцюгів харчування – 3000 В.

Прилад не є майстром мережі, тому мережа RS - 485 повинна мати майстер мережі, наприклад, ПК із запущеною на ньому SCADA-системою, контролер або регулятор.

До приладу надається безкоштовний OPC-драйвер і бібліотека стандарту WIN DLL, які рекомендується використовувати при підключенні приладу до SCADA-систем і контролерів інших виробників.

Конфігурування приладу здійснюється на ПК через адаптер інтерфейсу RS-485/RS-232 або RS-485/USB (наприклад, ОВЕН АС3-м або АС4) за допомогою програми «Конфігуратор М110», що входить в комплект поставки.

Прилад відповідає вимогам по стійкості до впливу перешкод відповідно до ГОСТ Р 51522 для обладнання класу А.»[6]

Изм.	Лист	№ докум.	Подпись	Дата

Зображення приладу представлено на малюнку 3.13.

Рисунок 3.13 – ОВЕН MB110-220.8AC

Основні технічні характеристики приладу ОВЕН MB110-220.8 AC наведені в таблиці 3.10.

Таблиця 3.10 - Основні технічні характеристики ОВЕН MB110-24.8AC

Найменування	Значення
Напруга живлення	24 В постійний струм
Споживана потужність, ВА, не більше	8
Межа основної наведеної похибки, %	0,25
Межа додаткової наведеної похибки, %	0,12
Роздільність: - для діапазонів струмів від 4 до 20 мА і від 0 до 20 мА, мкА не більше - для діапазону струму від 0 до 5 мА, мкА не більше - для діапазону напруги від 1 до 10 В, мВ, не більше	4 1 2
Кількість аналогових каналів вимірювання	8
Вхідний опір в режимі вимірювання струму від 0 до 20 мА і від 4 до 20 мА, Ом	от 130 до 250

Вхідний опір в режимі вимірювання напруги від 0 до 10 В, кОм, не менше	200
Період оновлення результатів вимірювання по кожному каналу, мс	$5 \pm 2 \%$
Вихідна напруга вбудованого джерела живлення, В	24 ± 3
Максимальний струм навантаження вбудованого джерела живлення, А	0,18
Інтерфейс зв'язку з майстром мережі	RS-485
Максимальна кількість приладів, одночасно підключаються до мережі RS-485, не більше	32
Максимальна швидкість обміну по інтерфейсу RS-485, біт/с	115200
Ступінь захисту корпусу	IP20

3.2.3 Модуль аналогового виводу ОВЕН МУ110- 24 8И

Модуль аналогового виведення ОВЕН МУ110-24 8 призначений для перетворення цифрових сигналів, що передаються по мережі RS-485, в аналогові сигнали діапазоном 4-20 мА та 0-10 В. Модуль працює в мережі RS-485 по протоколах ОВЕН, ModBus-RTU, ModBus-ASCII, DCON.

МУ110 не є майстром мережі, тому мережа RS - 485 повинна мати майстер мережі, наприклад, ПК із запущеною на ньому SCADA-системою, контролер або регулятор. В якості майстра мережі можуть використовуватися прилади та контролери ОВЕН . Разом з модулем надається безкоштовний OPC-драйвер та бібліотека WIN DLL.

«Конфігурування ОВЕН МУ110-24.8 і здійснюється за допомогою ПК через адаптер інтерфейсу RS-485/RS-232 або RS-485/USB (наприклад, ОВЕН АС3-м або АС4, відповідно) за допомогою програми «Конфігуратор М110», що входить в комплект поставки.»[6].

Основні технічні характеристики приладу ОВЕН МВ110-24. 8 наведені в таблиці 3.11.

Таблиця 3.11 - Основні технічні характеристики ОВЕН МУ110-24.8И

Найменування	Значення
Напруга живлення	24 В постійний струм
Споживана потужність, ВА, не більше	6
Кількість аналогових вихідних елементів	8
Тип аналогових вихідних елементів	ЦАП «параметр – ток 4...20 мА»
Основна наведена похибка ЦАП,%, не більше	$\pm 0,5$
Опір навантаження, що підключається до виходу, Ом	0...1300
Інтерфейс зв'язку з майстром мережі	RS-485
Максимальна кількість приладів, одночасно підключаються до мережі RS-485, не більше	32
Максимальна швидкість обміну по інтерфейсу RS-485, біт/с	115200
Ступінь захисту корпусу	IP20
Габаритні розміри приладу, мм	(63x110x73) ± 1
Маса приладу, кг, не більше	0,5
Середній термін служби, років	8
Ціна з доставкою	6020 грн

3.2.4 Модуль дискретного виводу ОВЕН МУ110-24.16Р

ОВЕН МУ110-24.16Р працює в мережі RS-485 по протоку ОВЕН, ModBus-RTU, ModBus-ASCII, DCON.

ОВЕН МУ110-24.16Р не є майстером, тому мережа RS-485 повинна мати майстра мережі, наприклад, ПК із SCADA-системою, контроллер або регулятор.

Основні технічні характеристики приладу ОВЕН МУ110-24.16Р приведені в таблиці 3.12.

Таблиця 3.12 - Основні технічні характеристики ОВЕН МУ110-24.16Р

Найменування	Значення
Напруга живлення: МУ110-220.16Р МУ110-24.16Р МУ110-224.16Р	90...264 В змінного струму (Номінальна напруга 220 В) частотою 47...63Гц 18...29 В постійного струму (Номінальна напруга 24 В) 90...264 В змінного струму (Номінальна напруга 220 В) частотою 47.63 Гц або 20...375 В постійного струму (Номінальна напруга 24 В)
Споживана потужність, ВА, не більше МУ110-220 (224).16Р(К) МУ110-24.16 Р(К)	12 6
Кількість дискретних вихідних елементів	16
Інтерфейс зв'язку з комп'ютером	RS-485
Максимальна швидкість обміну по інтерфейсу RS-485, біт / сек	115200
Протокол зв'язку, який використовується для передачі інформації	ОВЕН; ModBus-RTU; ModBus-ASCII; DCON
Ступінь захисту корпусу	IP20
Габаритні розміри приладу, мм	63x110x73
Маса приладу, кг, не більше	0,5
Середній термін служби, років	8

Зображення приладу представлено на малюнку 3.14.

Рисунок 3.14 - ОВЕН МУ110-24.16Р

3.2.5 Графічна панель оператора з сенсорним управлінням

Для візуалізації проходження технологічного процесу, відображення поточних параметрів, завдання вхідних величин та індикації каналу аварії застосуємо сенсорну графічну панель оператора ОВЕН СП 270(рис.3.15).

Рисунок 3.15 – ОВЕН СП 270

Основні технічні характеристики ОВЕН СП 270 наведені в таблиці 3.13.

Изм.	Лист	№ докум.	Подпись	Дата

Таблиця 3.13 - Основні технічні характеристики ОВЕН СП270

Напруга живлення постійного струму	22...26 В
Споживаний струм	не більше 0,150 А
Споживана потужність	не більше 30 Вт (номінальне споживання 5 Вт)
Використовувані інтерфейси зв'язку	RS-232 (2 шт.), RS-485 (1 шт.)
Тип інтерфейсу для зв'язку з ПЛК	RS-232, RS-485
Тип інтерфейсу для завантаження проекту з ПК	RS-232
Швидкість передачі даних по інтерфейсах	4800, 9600, 14400, 19200, 38400, 115200 бит/с
Пам'ять програм (Flash-RAM)	4 Мбайт
Пам'ять даних (SD RAM)	4 кбайт
Ступінь захисту корпусу з боку лицьової панелі	IP65
Тип дисплея, діагональ	кольоровий (TFT), 178 мм (7")
Кількість відображуваних кольорів	256
Роздільна здатність дисплея	480x234 пікселя
Ціна, грн	10192,48

3.2.6 Блок живлення

Для живлення модулів введення-виведення, контролера та панелі оператора виберемо блок живлення (табл. 3.14).

Изм.	Лист	№ докум.	Подпись	Дата

Таблиця 3.14 – Перелік споживачів

Найменування споживач	Споживаний потужність, Вт
МВ110-24.8И	6
ПЛК 160	10
МУ110-24.8И	6
МВ110-24.16Р	6
СП270	24
Итого:	52

Обираємо 1-канальний блок живлення ОВЕН БП60Б-Д4 (рис. 3.16) потужністю 60 Ватт.

Рисунок 3.16 – Одноканальний блок живлення ОВЕН БП60Б-Д4

Основні технічні характеристики ОВЕН БП60Б-Д4 наведені в таблиці 3.15.

Таблиця 3.15 – Основні технічні характеристики ОВЕН БП60Б-Д4

Частота вхідної змінної напруги:	47...63 Гц
Поріг спрацьовування захисту по струму:	не більше 1,5 I_{max}
Максимальна вихідна потужність:	60 Вт
Робочий діапазон температур:	-20...+50 °C
Рівень радіоперешкод по ГОСТ Р 51527:	група С
Вихідна напруга:	$24 \pm 1 \% В$
Амплітуда пульсації вихідної напруги:	120 Мв
Макс. струм навантаження I_{max} :	2,5 А
Струм споживання:	1,03...0,41 А
Вартість, грн	4115,09

3.3 Розробка системи сигналізації та блокування

Для здійснення технологічної сигналізації скористаємося блоком технологічної сигналізації ПТС-64.

Блок технологічної сигналізації призначений для узагальненої і поканальної сигналізації параметрів технологічних процесів, значення яких в процесі роботи перевищують ті чи інші технологічні установки. Використовується як в локальних так і в комплексних системах промислової автоматизації виробничих процесів в схемах технологічної та аварійної сигналізації.

Прилад технологічної сигналізації ПТС-64 складається з одного блоку ПТС-2 (провідний пристрій або прилад узагальненої сигналізації) і одного або декількох блоків ПТС-8 (ведений пристрій або прилад поканальної сигналізації).

Функціональні можливості

Виконувані функції:

«Світлодіодна індикація спрацьовування поканальної (ПТС-8) і узагальненої сигналізації (ПТС-2);

Підключення зовнішніх світлодіодних індикаторів (через клемний з'єднувач або роз'єм ГТС-Б);

Вибір типу сигналу сигналізації-статичний сигнал (постійне світіння) або динамічний з частотою F1 або F2. Використання F1 і F2 направлено на два різних (по тону, силі звучання) звукових пристроїв;

Квітування (зняття) сигналізації проводиться за допомогою кнопки, що підключається до клем ПТС-2;

Перевірка (тестування) сигналізації проводиться за допомогою кнопки, що підключається до клем ПТС-2.

Пристрій ПТС - 2 (провідне) містить:

Два незалежних канали сигналізації перемикаючими контактами частоти F1 і F2;

Задатчик частоти сигналів сигналізації F1 і F2;

Вузол квітування (зняття) сигналізації;

Вузол перевірки сигналізації;

Пристрій ПТС-8 (ведене) містить:

Пристрій ПТС-8 (ведене) містить:

Вісім незалежних каналів сигналізації з можливістю по каналного вибору сигналу сигналізації та номера каналу спрацьовування сигналізації ПТС-2;

Підключення приладу технологічної сигналізації ПТС - 64 здійснюється наступним чином. До ведучого пристрою ПТС-2 підключаються від одного до восьми ведених пристроїв ПТС-8.»[8].

Схема підключення приладу представлена на рис. 3.17.

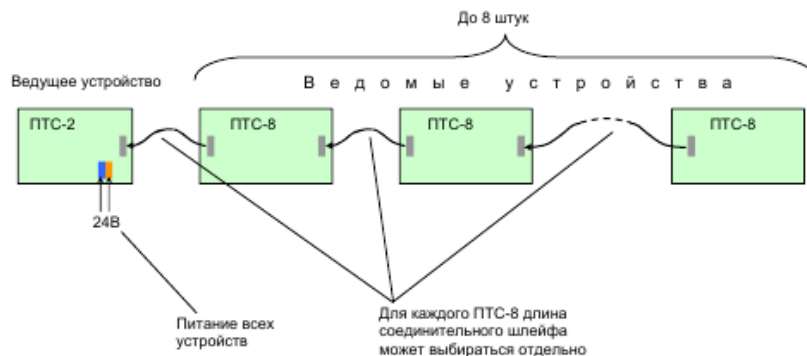

Рисунок 3.17 – Схема підключення приладу ПТС 64

Зовнішній вигляд приладу технологічної сигналізації ПТС- 64 представлений на малюнку 3.18.

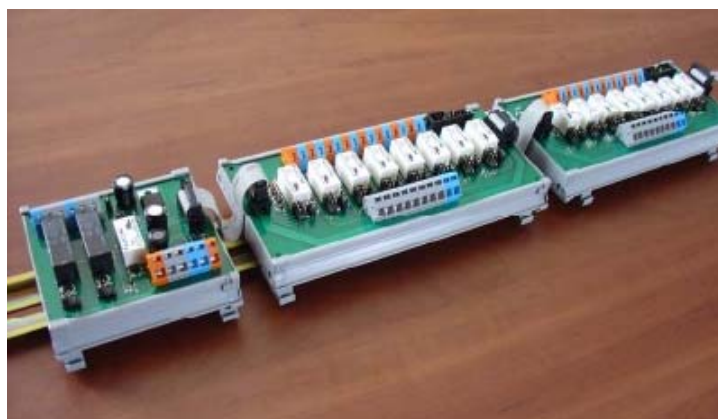

Рисунок 3.18 - Зовнішній вигляд приладу технологічної сигналізації ПТС-64

Ціна ПТС- 64 – 1744 грн.

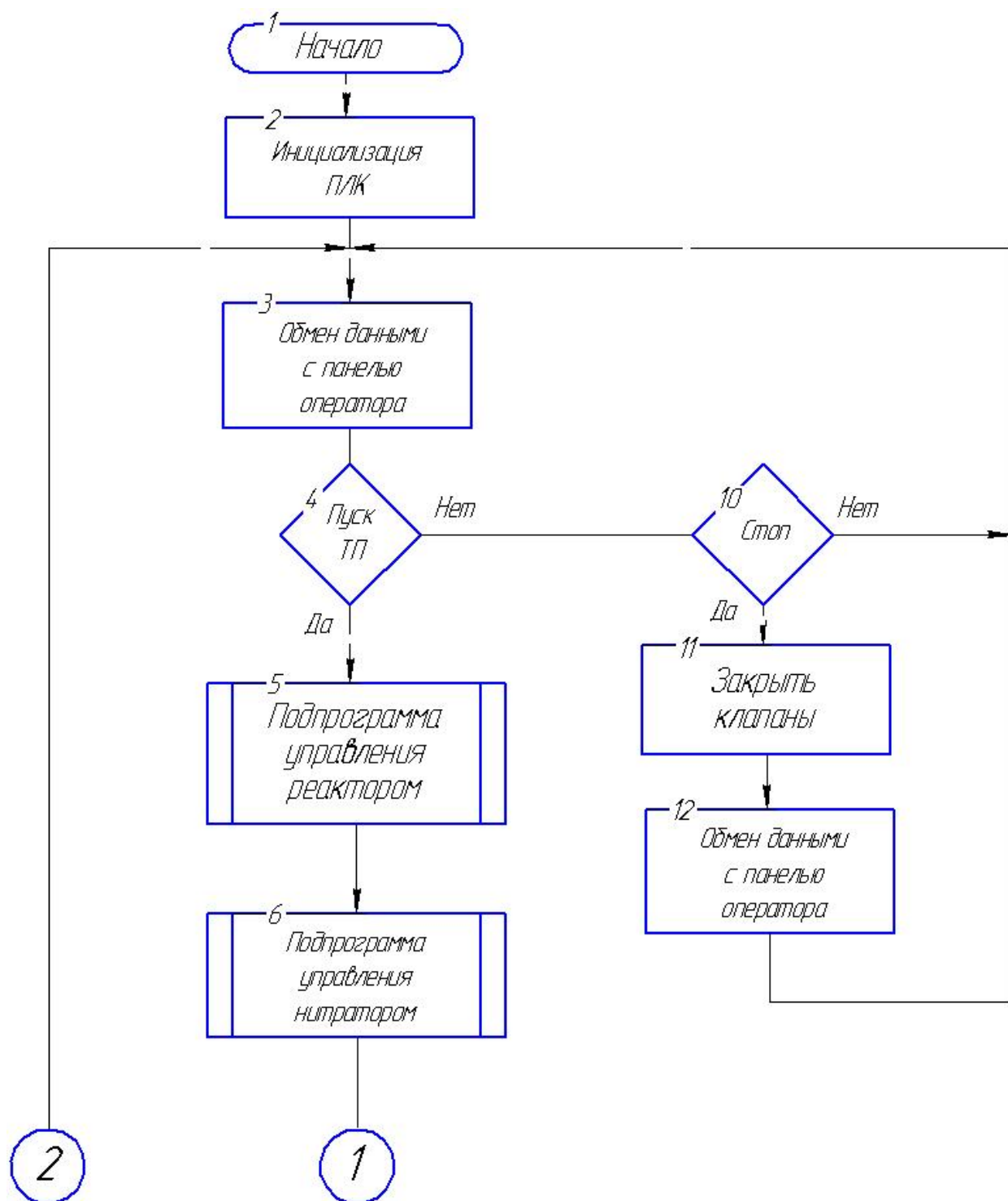
3.4 Розробка алгоритмів управління

У загальному вигляді система працює за алгоритмом, представленим на малюнку 3.19.

Изм.	Лист	№ докум.	Подпись	Дата

СУЗ-51Ш 6.151.00.01.06.ПЗ

Лист
46

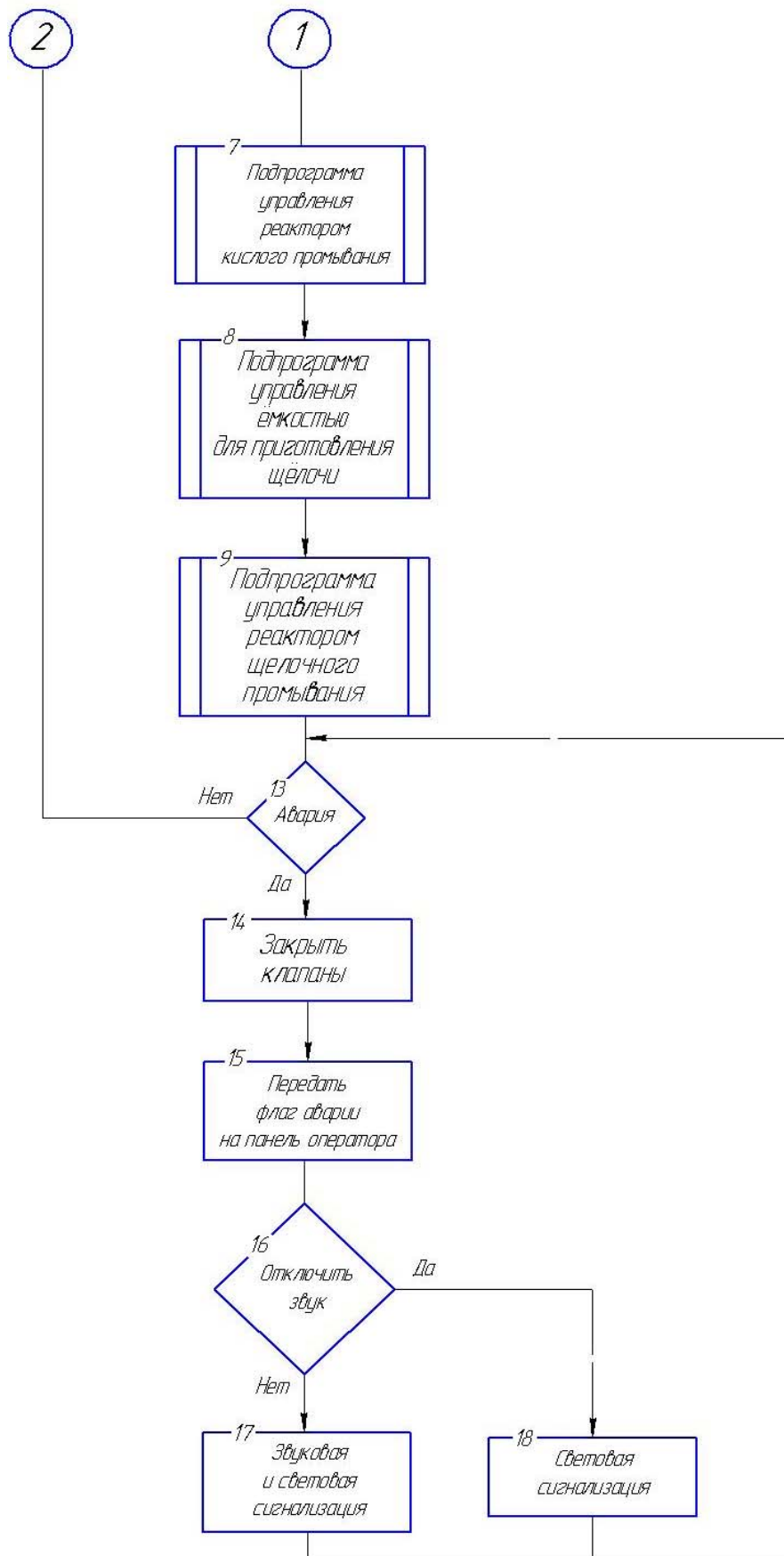

Рисунок 3.19 – Загальний алгоритм роботи системи

Алгоритми окремих підпрограм управління наведені на малюнках 3.20-3.24.

Изм.	Лист	№ докум.	Подпись	Дата

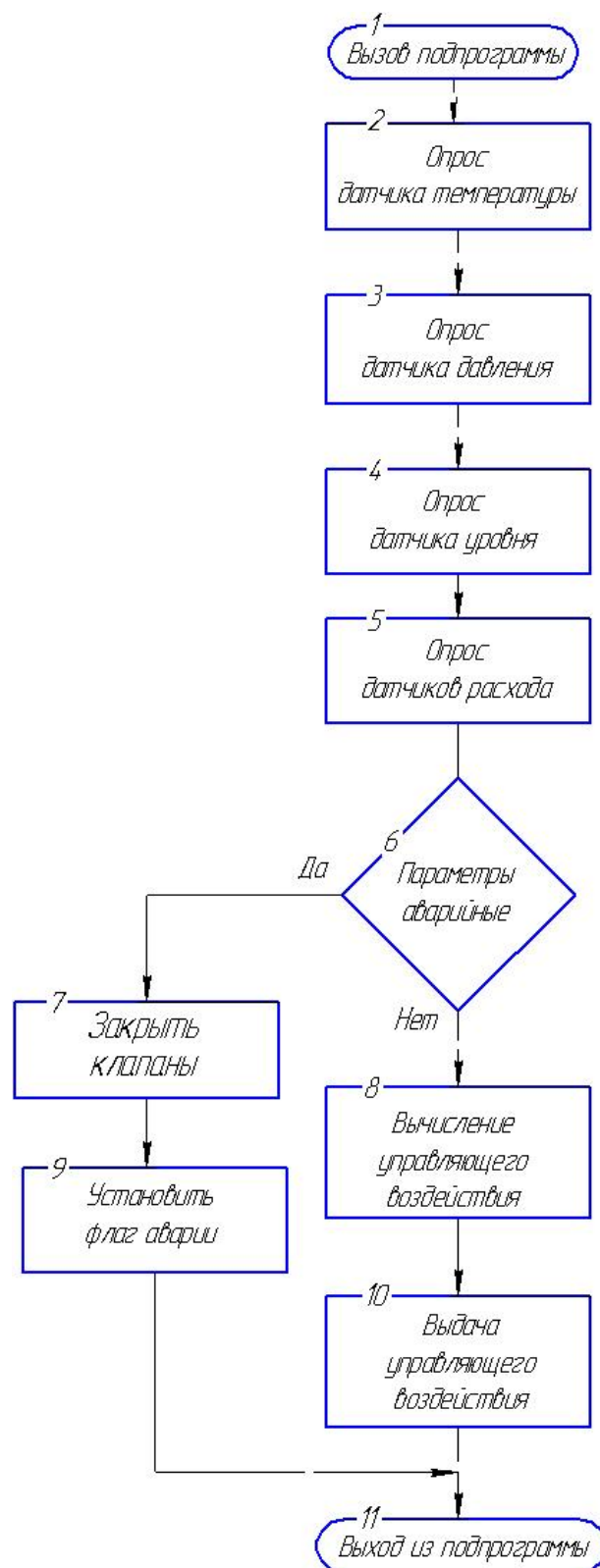

Рисунок 3.20 – Підпрограма управління реактором

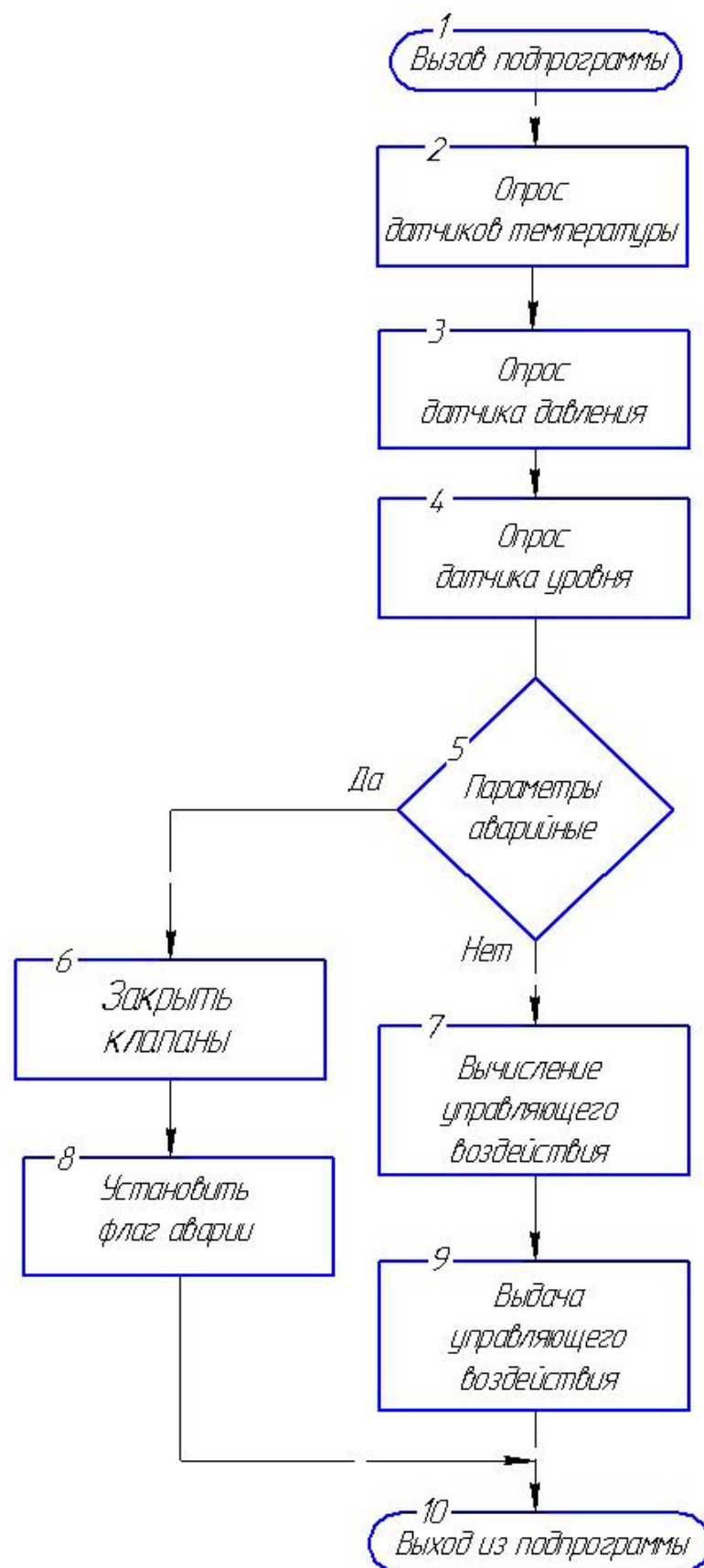

Рисунок 3.21 – Підпрограма управління титратором

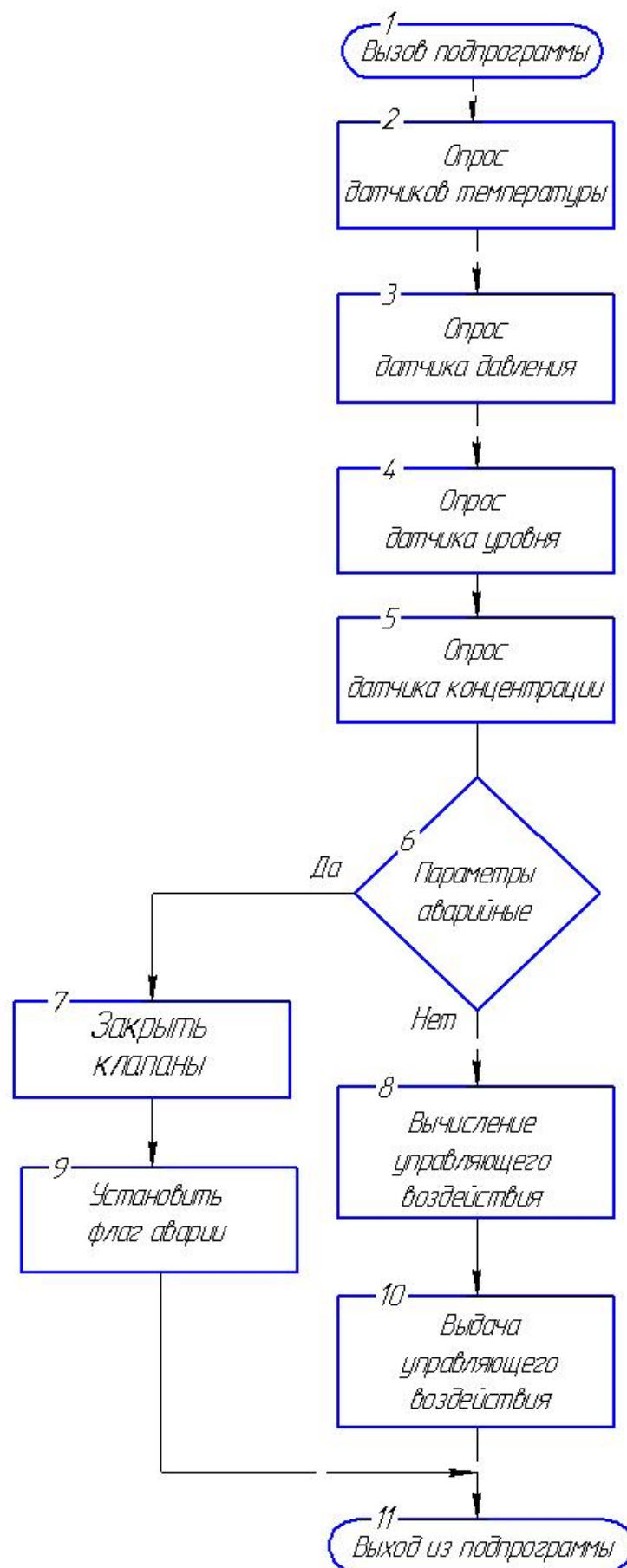

Рисунок 3.22 – Підпрограма управління реактором кислого промивання

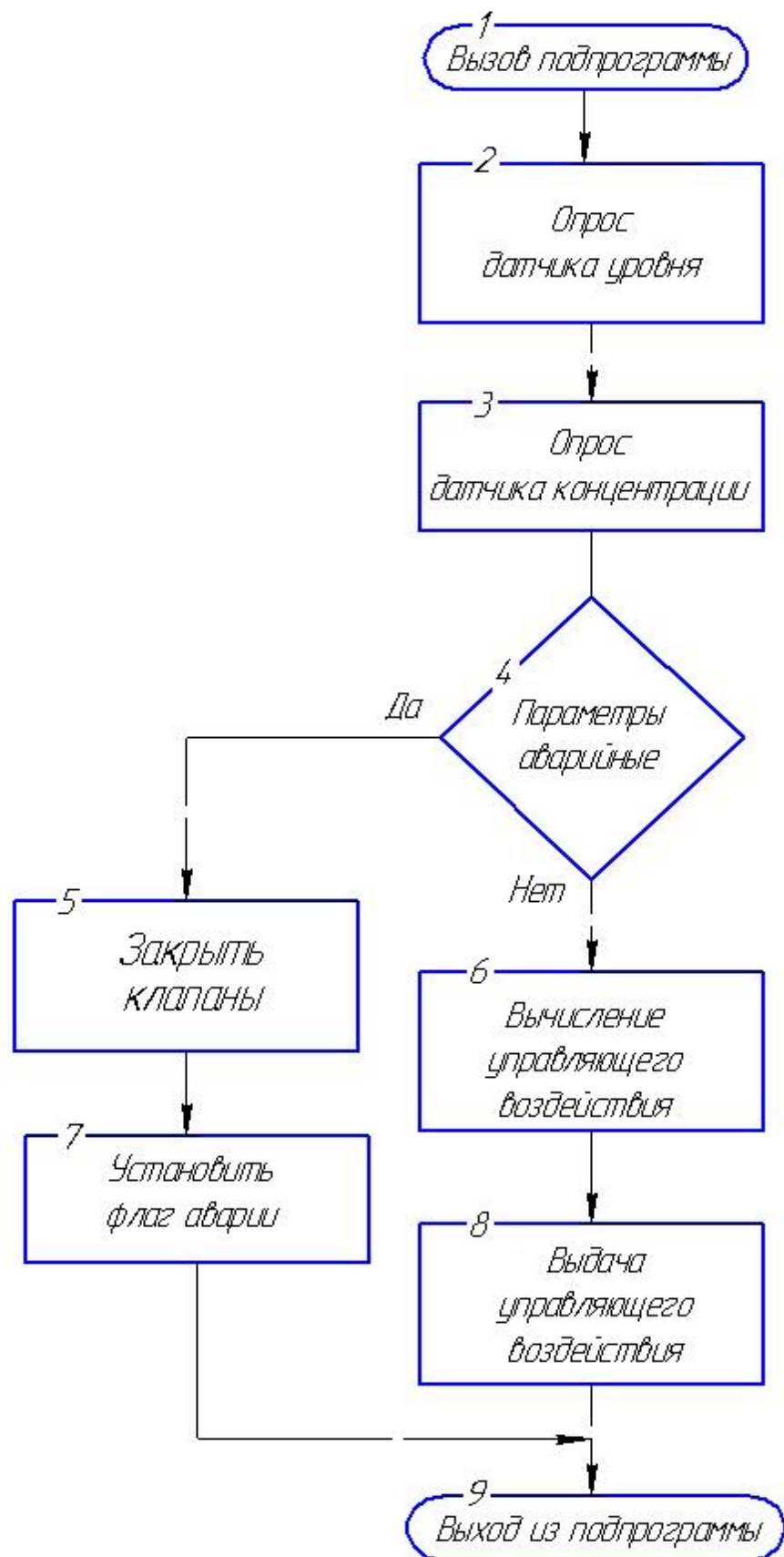

Рисунок 3.23 – Підпрограма управління ємністю для приготування лугу

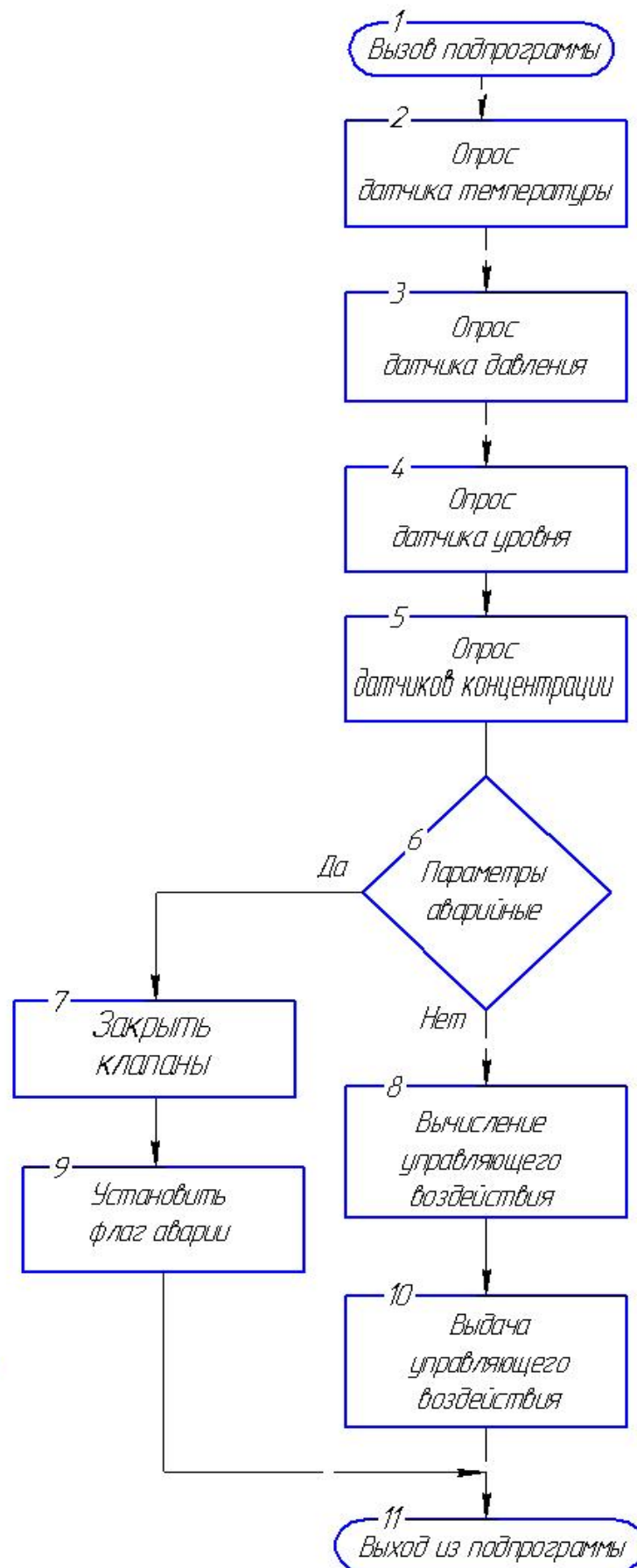

Рисунок 3.24 – Підпрограма управління реактором лужного Промивання

4 РОЗРАХУНКОВА ЧАСТИНА

4.1 Опис об'єкта моделювання

Технологічний процес приготування НКС (нітраційної кислої суміші) здійснюється в реакторі зі змішувачем та має сорочку для водяного охолодження. Від протікання цієї операції безпосередньо залежить якість нітробензолу та безпека всього технологічного процесу.

Об'єкт моделювання представляє (рис . 4.1) собою контур регулювання температури в реакторі подачею холодної води в сорочку реактора по трубопроводу з ємності. Трубопровід обладнаний регулюючим клапаном, виступає безпосереднім ОУ. Параметр управління - температура НКС на виході реактора, яка повинна дорівнювати 18°C.

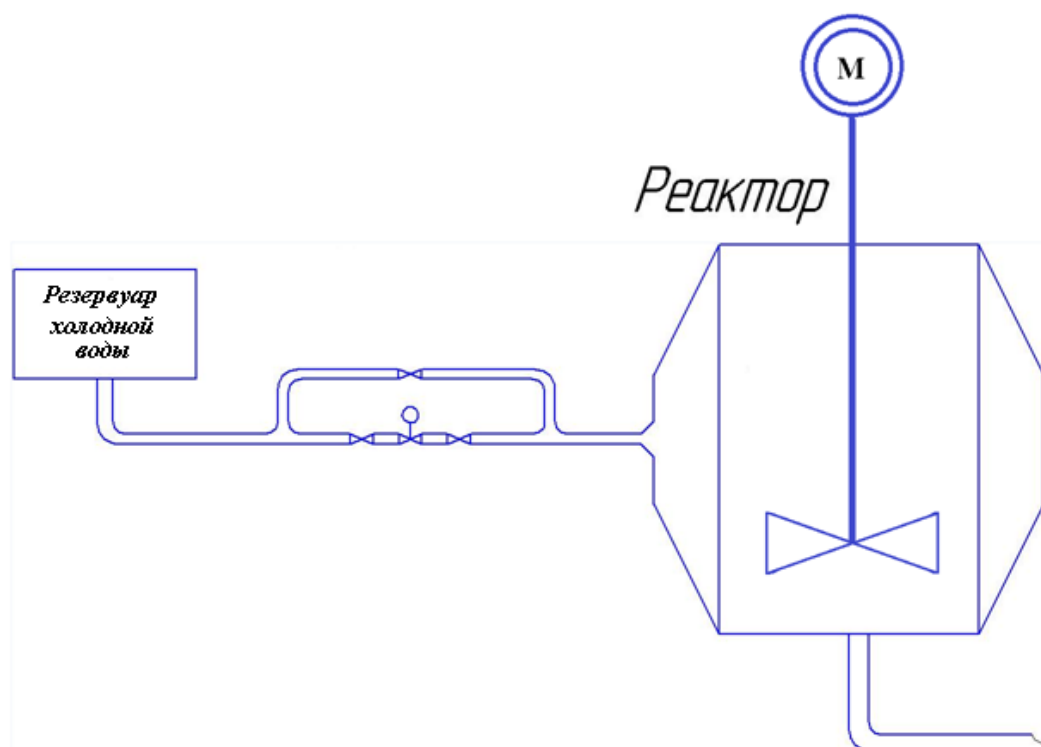

Рисунок 4.1 - Функціональна схема об'єкта моделювання

Вимоги до якості регулювання об'єкта управління:

- час перехідного процесу ≤ 17 с;

Изм.	Лист	№ докум.	Подпись	Дата

СУЗ-51Ш 6.151.00.01.06.ПЗ

Лист
54

- перерегулювання $\leq 35\%$;
- ступінь загасання перехідного процесу $\Psi = 0,75$.

4.2 Отримання математичного опису об'єкта управління на основі експериментальних даних

Отримаємо передавальну функцію об'єкта управління на основі апроксимації кривої розгону (рис. 4.2), отриманої імперичним методом на цьому ОУ, з використанням методу Сімою.

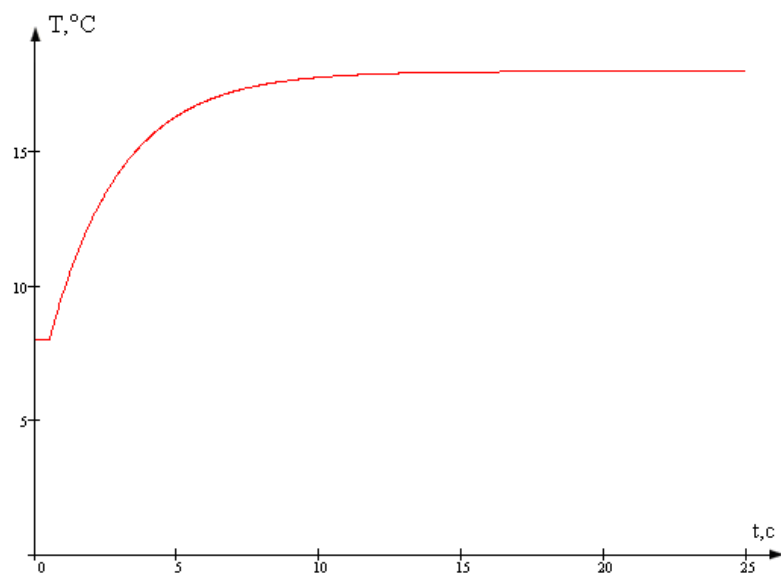

Рисунок 4.2 - Крива розгону ОУ

Пронормуємо цю криву розгону. Для цього потрібно від кожного значення вихідної величини відняти $T(0) = 8^{\circ}\text{C}$ і поділити на 10 (рис. 4.3).

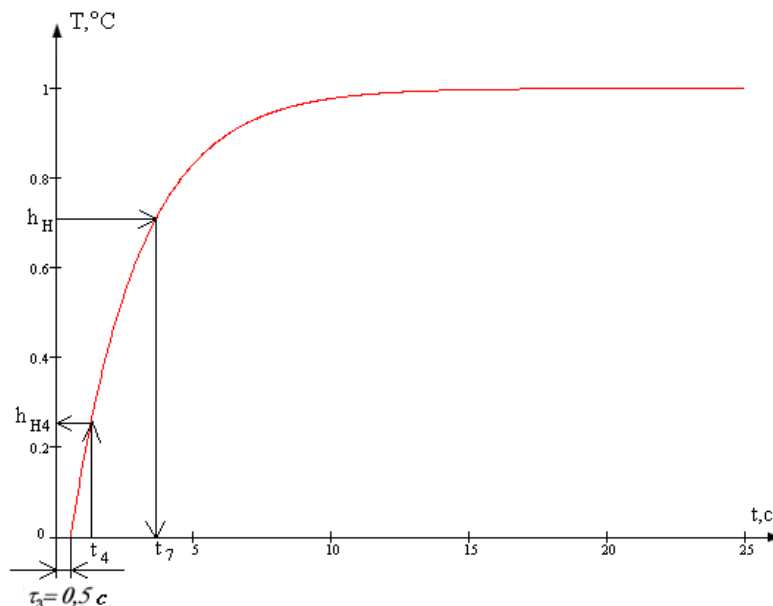

Рисунок 4.3 - Нормована крива розгону ОУ

Для визначення передавальної функції скористаємося методом Орманса [8].

«Це метод дозволяє за нормованою кривою розгону визначити дві домінуючі постійні об'єкта управління для моделі виду

$$W(p) = \frac{Ke^{-\tau p}}{(T_1 p + 1)(T_2 p + 1)}, \quad (4.1)$$

де τ -транспортне запізнювання (визначається по кривій розгону).

Другий порядок передавальної функції (4-1) пояснюється видом кривої розгону об'єкта управління (рис. 4.3).

Отримання передавальної функції об'єкта управління виконується в такій послідовності:

- 1) з нормованою кривою розгону визначаємо час, відповідне значенню $h_H = 0,7$ і позначаємо його t_7 . З графіка (рис. 4.2) цей час становить 3,53 секунди;
- 2) отриманий інтервал ділимо на три частини. Піднімаємо перпендикуляр кривої розгону і визначаємо величину h_{H4} . За нашим графіком (рис. 4.2) $h_{H4} = 0,24$;
- 3) постійні часу об'єкта управління T_1 і T_2 визначаються за допомогою допоміжної величини Z_2 , для знаходження якої використовується номограма Орманса (рис. 4.4).»[9]

Изм.	Лист	№ докум.	Подпись	Дата

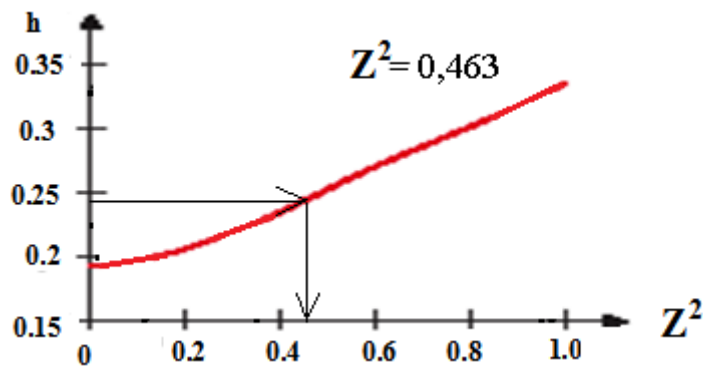

Рисунок 4.4 - Номограма Орманса

5) постійні часу об'єкта управління T_1 і T_2 визначаються за такими формулами:

$$T_1 = \frac{t_1}{2.4}(1+z) \quad (4.2a)$$

$$T_2 = \frac{t_1}{2.4}(1-z) \quad (4.26)$$

$$Z = \sqrt{Z^2} = \sqrt{0,463} = 0,68;$$

$$T_1 = 3,53(1 + 0,68) / 2,4 = 2,47 \text{ с};$$

$$T_2 = 3,53(1 - 0,68) / 2,4 = 0,047 \text{ с}.$$

Коефіцієнт посилення до визначаємо за формулою

$$K = \frac{Y_{уст}}{X}, \quad (4-3)$$

де $Y_{уст}$ - встановлене значення вихідного параметра;

X - значення вхідної величини (керуючого сигналу).

У нашому випадку нехай $= 10 \text{ }^{\circ}\text{C}$ (див. 4.1), $X = \text{кгс} / \text{см}^2$ (одиничне ступінчасте вхідний вплив).

$$K = \frac{10^{\circ}\text{C}}{1\text{кгс}/\text{см}^2} = 10^{\circ}\text{C} \cdot \text{см}^2/\text{кгс}.$$

Так як $T_1 > T_2$, передавальна функція може бути представлена у вигляді

$$W(s) = \frac{K \cdot e^{-\tau \cdot s}}{T \cdot s + 1} = \frac{10e^{-0,5s}}{2,47 \cdot s + 1}. \quad (4-4)$$

4.3 Перевірка адекватності моделі методом Фішера

Зробимо модель ОУ з його передавальною функцією (4-4) в MatLab (Simulink). Схема моделі зображена на малюнку 4.5.

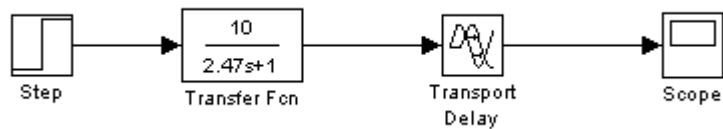

Рисунок 4.5 - Схема моделі досліджуваного об'єкта

При запуску отримаємо криву розгону (рис. 4.6).

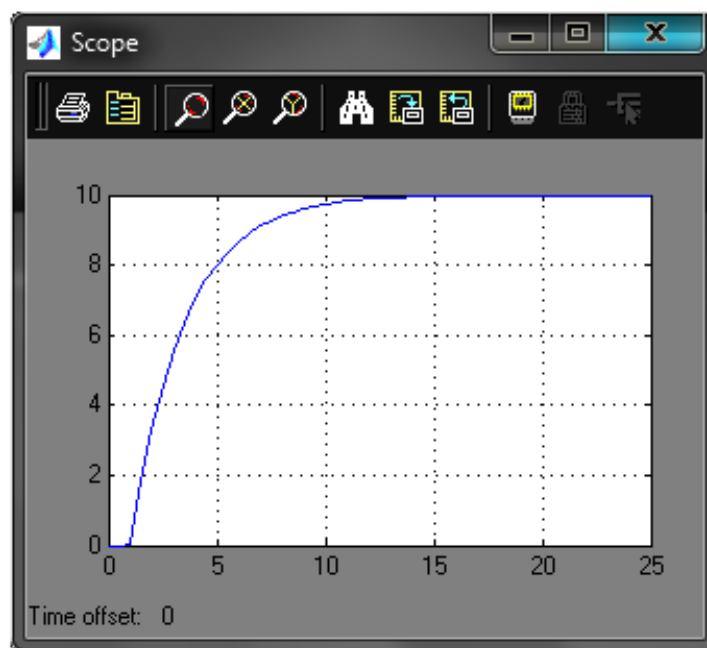

Рисунок 4.6 - Крива розгону ОУ, отримана в MatLab (Simulink)

Аналогічно другого пункту виконуємо нормування даної кривої розгону (рис. 4.7).

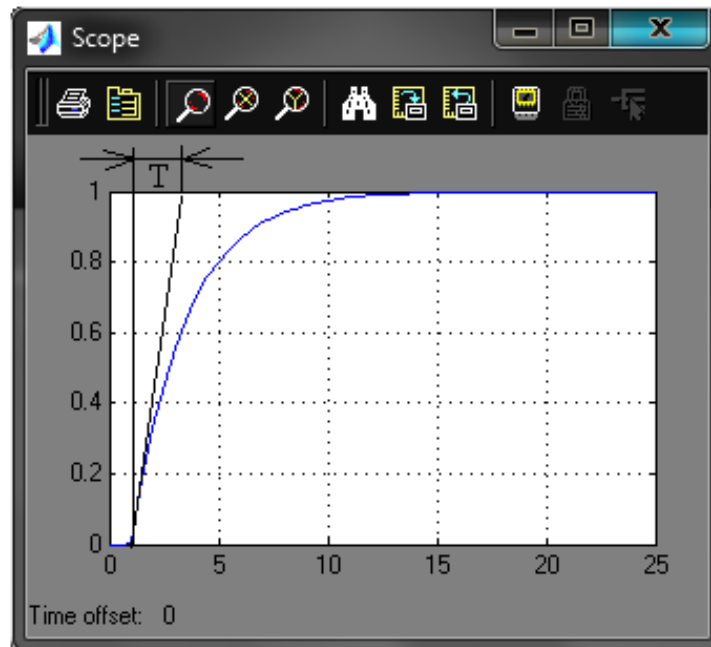

Рисунок 4.7 - Нормована крива розгону ОУ, отримана в MatLab (Simulink)

Отримана крива майже збігається з аналогічною з попереднього пункту (рис. 4.3), а отже, моделювання виконано правильно.

Аналізуючи перехідний процес, отримуємо наступні показники якості:

а) час перехідного процесу:

$$t_p = 3T = 3 \cdot 2,49 = 7,47 \text{ с;}$$

б) перерегулювання:

$$\sigma = \frac{h_{\max}(t) - h_{\text{уст}}(t)}{h_{\text{уст}}(t)} = \frac{1 - 1}{1} \cdot 100\% = 0\% \quad (4-5)$$

Область зміни t ділимо на 10 інтервалів. Визначаємо середнє значення для 10-ти точок на експериментальній кривій розгону (рис. 4.3), рівномірно розподілених по кривій і 10-ти точок при тих же моментах часу на кривій розгону, отриманої в MatLab (рис.4.7).

Для цих точок визначаємо мат. очікування (середнє значення $\bar{Y}$) за формулою

$$\bar{Y}_{Y1} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_{1i} \quad (4.6a)$$

$$\bar{Y}_{Y2} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_{2i} \quad (4.6b)$$

де $\bar{Y}_{Y1}$ - мат. очікування, отримане для експериментальної кривої розгону (рис. 4.3),

$\bar{Y}_{Y2}$ - мат. очікування, отримане для теоретичної кривої розгону (рис. 4.5).

$$\bar{Y}_{Y1} = \frac{0,08 + 0,2 + 0,36 + 0,56 + 0,68 + 0,8 + 0,86 + 0,9 + 0,964 + 0,996}{10} = 0,64$$

$$\bar{Y}_{Y2} = \frac{0,06 + 0,18 + 0,34 + 0,53 + 0,65 + 0,78 + 0,84 + 0,89 + 0,96 + 0,97}{10} = 0,62$$

Визначаємо оцінку дисперсії середнього для кожної вибірки

$$S_{Y1} = \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (\bar{Y}_{Y1} - y_i)^2 \quad (4.7a)$$

$$S_{Y2} = \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (\bar{Y}_{Y2} - y_i)^2 \quad (4.7b)$$

$$S_{Y1} = \frac{(0,64 - 0,08)^2 + (0,64 - 0,2)^2 + (0,64 - 0,36)^2 + (0,64 - 0,56)^2 + (0,64 - 0,68)^2 + (0,64 - 0,8)^2 + (0,64 - 0,86)^2 + (0,64 - 0,9)^2 + (0,64 - 0,964)^2 + (0,64 - 0,996)^2}{10} = 0,107$$

$$S_{Y2} = \frac{(0,62 - 0,06)^2 + (0,62 - 0,18)^2 + (0,62 - 0,34)^2 + (0,62 - 0,53)^2 + (0,62 - 0,65)^2 + (0,62 - 0,78)^2 + (0,62 - 0,84)^2 + (0,62 - 0,89)^2 + (0,62 - 0,96)^2 + (0,62 - 0,97)^2}{10} = 0,109$$

Визначаємо відношення оцінок дисперсій, причому більша з отриманих оцінок дисперсій ділиться на меншу

$$\frac{S_{Y_{\text{большая}}}}{S_{Y_{\text{меньшая}}}} \quad (4.8)$$

$$\frac{S_{Y_{\text{большая}}}}{S_{Y_{\text{меньшая}}}} = \frac{0,109}{0,107} = 1,02$$

Порівнюючи результуюче значення зі значенням критерію Фішера, яке дорівнює 2,98, робимо висновок, що отримана модель адекватна ОУ, бо $1,02 < 2,98$.

4.4 Синтез оптимального регулятора методом розширених частотних характеристик (методом Дуднікова)

Об'єкт являє собою послідовне з'єднання аперіодичної ланки першого порядку і ланки транспортного запізнювання, для яких відомі готові вирази для розширеної частотної характеристики. Таким чином АЧХ об'єкта управління має вигляд

$$W_o(m, \omega) = \frac{K e^{m\omega\tau}}{\sqrt{(1-Tm\omega)^2 + (T\omega)^2}} e^{j(-\arctg \frac{T}{Tm\omega-1} - \omega\tau)}. \quad (4-9)$$

Обираємо ПІ-регулятор, так як модель ОУ є інерційною із запізненням (див. [10]).

Розширена АФЧХ ПІ-регулятора з двома незалежними параметрами налаштування, яка описується передавальною функцією [10]

$$W_{\text{ПИ}}(s) = k_1 + \frac{1}{T_u s} = k_1 + \frac{k_0}{s}, \quad (4-10a)$$

відома з літературних джерел [Стефани]

$$W_{\text{ПИ}}(k_0, k_1, m, \omega) = \frac{\sqrt{(k_0 - m\omega k_1)^2 + (\omega k_1)^2}}{\omega \sqrt{m^2 + 1}} e^{j(-\frac{\pi}{2} + \arctg \frac{\omega k_1}{k_0 - m\omega k_1} - \arctg m)} \quad (4-10b)$$

Складаємо рівняння балансу амплітуд і фаз

$$A_{\text{ПИ}}(k_0, k_1, m, \omega) = \frac{1}{A_0(m, \omega)} \quad (4-11a)$$

$$\Psi_{\text{ПИ}}(k_0, k_1, m, \omega) = \Psi_0(m, \omega) \quad (4-11b)$$

Для визначення параметрів настройки ПІ-регулятора і використовуємо співвідношення

$$\operatorname{Re}(W_p(m, j\omega)) = \operatorname{Re}(W_0^*(m, j\omega)) \quad (4-12a)$$

$$\operatorname{Im}(W_p(m, j\omega)) = \operatorname{Im}(W_0^*(m, j\omega)) \quad (4-12b)$$

де $W_0^*(m, j\omega)$ - зворотна (інверсна) розширена АФЧХ.

«Таким чином, представивши вираз розширеної АФЧХ ПІ-регулятора $W_{III}(k_0, k_1, \omega)$ в алгебраїчній формі і підставивши його у вищенаведений вираз, отримаємо параметричний вираз рівняння лінії Рівного загасання (ЛРЗ) як функції частоти

$$k_0(\omega) = \omega(m^2 + 1) \operatorname{Im}(W_0^*(m, j\omega)) \quad (4-13a)$$

$$k_1(\omega) = m \operatorname{Im}(W_0^*(m, j\omega)) - \operatorname{Re}(W_0^*(m, j\omega)) \quad (4-13б)$$

Для оцінки діапазону робочих частот побудуємо розширену ФЧХ об'єкта управління в логарифмічному масштабі (рис. 4.8) і проведемо на ній лінії паралельні осі частот, відповідних виконанню умови балансу фаз для п-регулятора і і-регулятора. Перетин цих прямих з кривою АЧХ дає мінімальне і максимальне значення діапазону робочих частот.»[10]

$$m := 0.221 \quad T := 2.47 \quad \tau := 0.5$$

$$\psi_i(\omega) := -90 + \operatorname{atan}\left(\frac{1}{m}\right) \cdot \frac{180}{\pi}$$

$$\psi_o(\omega) := -\operatorname{atan}(T \cdot \omega) \cdot \frac{180}{\pi} + \left(-\tau \cdot \omega \cdot \frac{180}{\pi}\right)$$

$$\psi_p(\omega) := -180$$

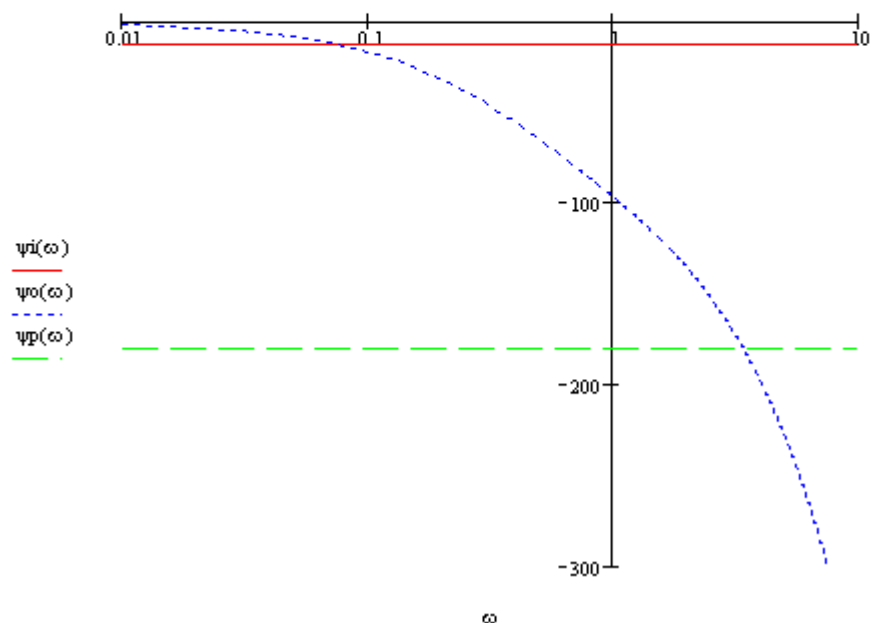

Рисунок 4.8 - Вибір діапазону робочих частот

У знайденому діапазоні робочих частот $\omega_r = 0,08 - 3$ Гц будуємо відповідно до виразу (4.13) ЛРЗ для даного значення $\psi = 0,75$, якому відповідає показник коливальності $m = 0,221$ (рис. 4.9).

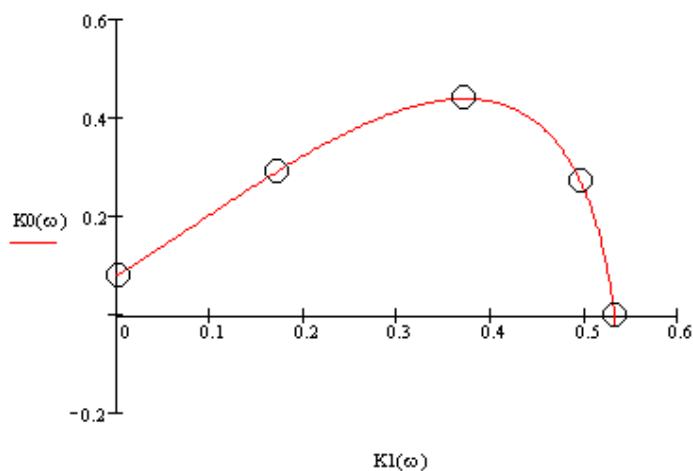

Рисунок 4.9 - Лінії рівного загасання в робочому діапазоні частот

Для визначення оптимальної настройки для п'яти точок, взятих на лінії Рівного загасання, визначаємо значення налаштувань ПІ-регулятора, і для них проводимо моделювання. Результати моделювання представлено на малюнку 4.10, а налаштування та показники якості приведені в таблиці 4.1.

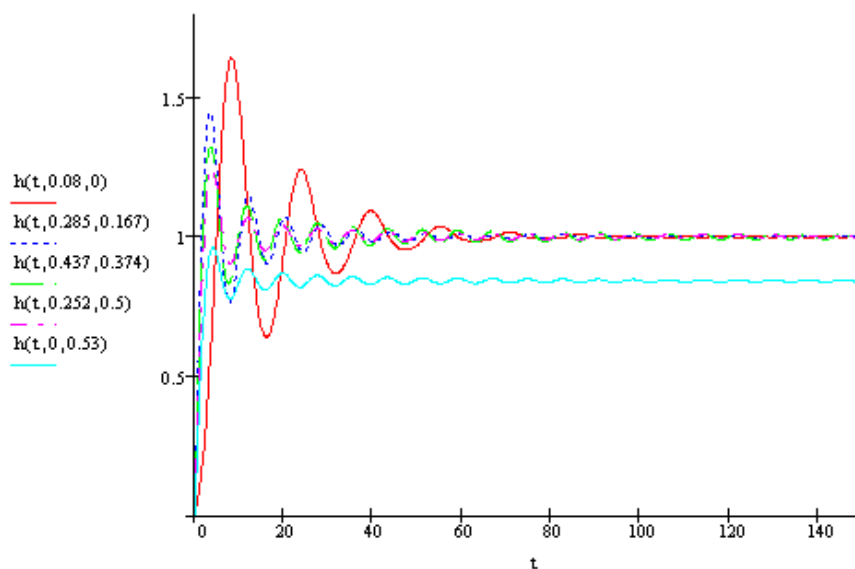

Рисунок 4.10 - Результати моделювання при налаштуваннях ПІ-регулятора, отриманих методом РАФЧХ

Таблиця 4.1 - Показник якості

№	k_0	k_1	t_p, c	$\sigma, \%$
1	0,08	0	41,7	56
2	0,285	0,167	25,6	49
3	0,437	0,374	24,1	48
4	0,252	0,5	16,7	33
5	0	0,53	9,3	10

При застосуванні П регулятора для статичного ОУ ми отримуємо статичну систему, що має при заданому ступені загасання велику статичну помилку.

Четверта крива задовільняє заданим показникам якості перехідного процесу, тому ми і вибираємо саме такі налаштування регулятора-синтез виконаний успішно.

4.5 Моделювання системи управління в математичному пакеті MatLab (Simulink)

Схема моделювання системи управління в математичному пакеті MatLab (Simulink) представлена на малюнку 4.11.

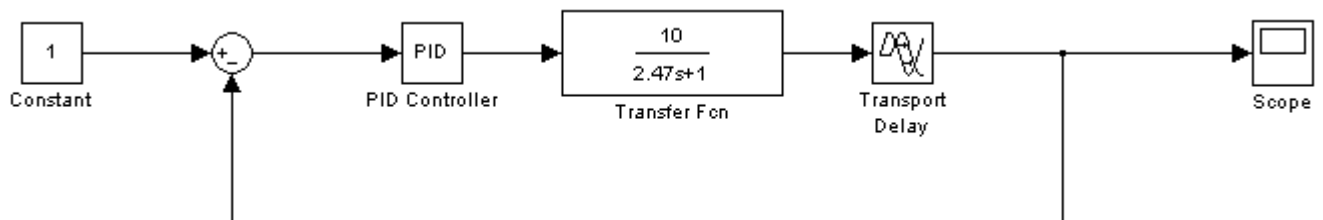

Рисунок 4.11 - Схема моделювання системи управління

Перехідний процес в даній системі має вигляд, зображений на малюнку 4.12.

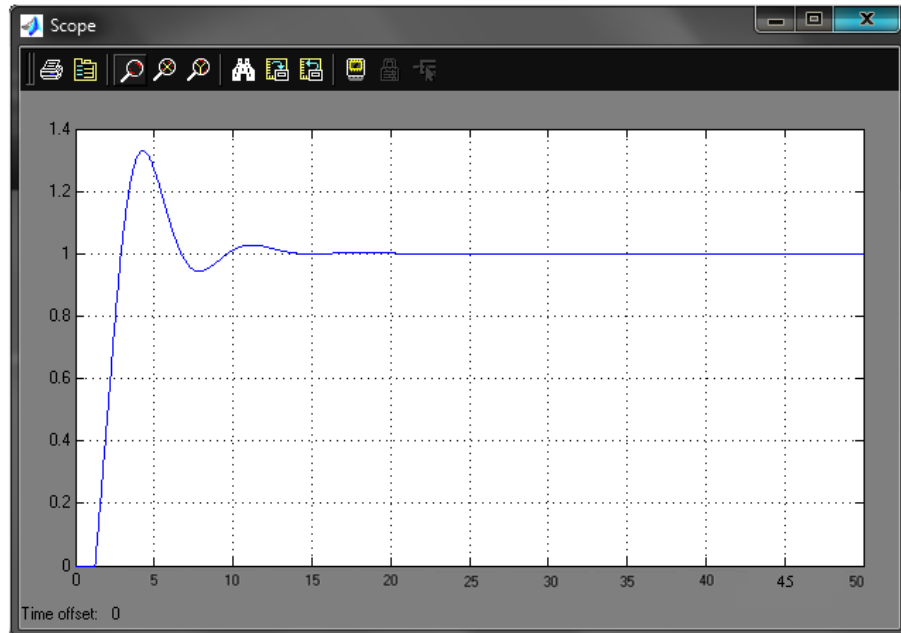

Рисунок 4.12 - Перехідний процес в системі

Аналізуючи перехідний процес, отримуємо наступні показники якості:

а) час перехідного процесу:

$$t_p = 16,8 \text{ с};$$

б) перерегулювання:

$$\sigma = \frac{h_{\max}(t) - h_{\text{ycm}}(t)}{h_{\text{ycm}}(t)} = \frac{1,34 - 1}{1} \cdot 100\% = 34\%.$$

Отримані показники збігаються з аналогічними з попереднього пункту, а отже, моделювання виконано правильно.

ВИСНОВКИ

На підставі технічного завдання розроблено інформаційне та технічне забезпечення системи автоматизації.

Система являє собою 2-х рівневу АСУ ТП, до складу якої входять:

- датчики, встановлені безпосередньо на технологічному обладнанні;
- виконавчі органи, які відпрацьовують отриманий від контролера вплив;
- контролер, який виконує первинну обробку даних отриманих від датчиків, видає керуючий вплив для регулюючих органів.

Використання сучасних методів управління технологічним процесом, а також новітніх технічних засобів автоматизації в подальшому дасть можливість реалізувати якісно нову технологію управління і підвищити ефективність виробництва, що приве-дет до:

- підвищенню якості продукції, що випускається;
- зниженню витрат сировинних та енергетичних ресурсів за деякими став-ям витрат на ТП;
- підвищення обсягу продукції, що випускається;
- скорочення простоїв із-за неполадок;
- збільшення міжремонтних термінів роботи обладнання;
- використовувати мінімальну кількість працівників, необхідних для підтримки ТП в робочому стані і ліквідації аварійних ситуацій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Яковлева З. И. Технология нефтехимических производств / З. И. Яковлева, В. А. Асикаева, М. С. Хрипунова та ін; ред. И. А. Нечаев. Издательство «Химия», 1968. – 352 с.
2. Автоматизация технологических процессов / Л. И. Селевцов А. Л. Селевцов. Издательство «Академия», 2014. – 352 с.
3. Методические указания по оформлению курсовых и дипломных проектов. Инструктивные материалы. Для студентов специальности 7.091401 "Компьютеризованные системы управления и автоматики". - Сумы.: СумГУ, 1998. – 77 с.
4. Khan M.I., Serajul Haque, Manufacturing Science, New Delhi-110001, 2016, pp.562
WR_Industrial_Robots_2017_Chapter_1
5. Основы автоматизации производств нефтегазохимического комплекса / К. А. Карпов. Издательство «Лань», 2016. – 108 с.
6. Сайт компании «Овен»: www.owen.ru.
7. Сайт компании SIEMENS: www.simens.com.
8. Теория автоматического регулирования. / А. С. Востриков Издательство «Юрайт» 2016. – 279 с.
9. Ключев А. С. Проектирование систем автоматизации технологических процессов / А. С. Ключев, Б. В. Глазов, А. Х. Дубровский, А. А. Ключев. Издательство «Альянс» 2016. – 394 с.
10. Shimon Y. Nof Springer Science & Business Media, 2014 , pp. 1812
11. Методичні вказівки з оформлення графічної частини конструкторської документації проектів автоматизації. Структурні, функціональні та принципові схеми / укладач О.Ю. Журавльов. – Суми: Вид-во СумДУ, 2006. – 48с.